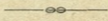

ს ა რ ჩ ე ვ ი

ქუთნალ «ჯეჯილი»-სა

	ბმწ.
I. დათვი და მელა, ლექსი აკაკის	3
II. ჩვენი ძველი გმირები, გ. წერეთლისა	6
III. ღამე, ლექსი მღვიმელისა	13
IV. პატარა რობინზონები, კბ. მ—სა	17
V. ოთხი სურათი ლექსი დ. ძახსნელისა	32
VI. გაუცინარი ხელმწიფის ზღაპარი, (გაკანილი თ. რაზიკაშვილისა)	35
VII. ხალხური ლექსი, გუთნის მომართვა	42
VIII. პატარ-პატარა სამეცნიერო წერილები, წერილი IX, ილიკოსი.. . . .	44
IX. სამყარო, ერ. პაჭაძესი	47
X. ჰერაკლი, ად. ჭიჭინაძესი	63
XI. უდროვო ტრაბახობა, ა. თ.-წ—სა.	66
XII. მაიმუნის სამართალი, იგავი, ა. თ.-წ—სა.	73
XIII. ანდაზები, გამოცანები, სამათემატიკო გამოცანები, ჩქარა— გამოსათქმელი, ანაგრამა, შარადა და რებუსი	74

ჯეჯილი

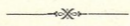
საუმაჯვილო სურათებიანი

ქუჩნალი

იზარდე, მწვანე ჯეჯილო,
დაბურდი, გახდი ყანაო!...
" ჯ "

№ VI

~~~~~  
წელიწადი მეორე  
~~~~~


ბ ზ ი ლ ი ს ი

სტამბა ი. ა. მანსუეტოვისა, ლორის-მელიქოვის ქუჩა, № 28.

1891

ქართული
ნაციონალური
ბიბლიოთეკა

Дозволено цензурою. Тифлисъ, 25 Октября, 1891 года.

Типографія Я. А. Мансветова, Лорисъ-Мелик. ул., д. Мдивани.

დათვი და მელა

(მონადირის ნამბობი)

3200

იღსა დათესა დათუნასა,
პირ-მყარლასა და მტორიანსა,
უკულოსა, ბანჯგელიანსა,
უზარ-მაზარ მძორიანსა,

სადათვეთში გალაღებულს,
ნადირობა გაეძრახა,—
შემდგარიყო მალლა სერზე
და დაელო ცუდათ ხარხა.

იქაურმა ნადირებმა
ეს მხეცი რომ დაინახეს:—
გაუმარჯოს ბატონ დათესო!
უნებურად დაიძახეს;

მიაშურეს სათაყვანოდ,
მოწიწებით ფეხს ჰკოცნიდნენ,
ერთმანეთის დაბეზლებით
და განწირვით თავს იხსნიდნენ.

ეს იმათი მორჩილება
 დათუნამ რომ დაინახა,
 შეიფერა, გაიბერა,
 უფრო დიდათ ალო ხარხა.

ერთი კიდევ დაიბლავლა,—
 ბანს აძლევდა მთა და ბარი,
 და პირუტყვებს მითი წელში
 გაუყენა შიშის ქარი.

სასიკვდილოდ დაემზადნენ
 პირუტყვები მაშინ ყველა;
 მარტო, მხოლოდ გულის არ იტეხს
 გატყაული კულა-მელა.

გაიპარა, გაცუნცუოლა,
 გადავიდა სერს გადაღმა,
 იქ უეცრად ყური მოჰკრა,
 რომ დაჰყეფა სადღაც ძაღლმა.

მიიხვდა, დაინახა
 მონადირე მომავალი,
 მეძებრები მოჰყეფავენენ,
 ამოელოთ კურდღლის კვალი.

ეს რომ ნახა, გაიხარა,
 თითქოს ჰქონდა რამ განძრახვა,
 უცხად მალლა ქვაზედ შეხტა,
 ძაღლებს თაეი დაანახვა.

მონადირემც თვალი მოჰკრა,
 სიხარულით მიაშურა,
 მაგრამ ჩენი მელა-კულა
 თვალსა და ხელს შუა გაძერა.

მონადირეს გული დაწყდა.
სახეზედ დაეტყო წყენა,
ძალღებს თავი მოუყარა,
მელას კვალში ჩაუყენა.

მაგრამ მელამ ხერხიანად
დათვისაკენ მიაშურა,
მონადირეც კვალში სდევდა,
ბეერი ოფლი მოიწურა.

მეძებრებიც დაიქანცნენ,
გამოაგდეს მათ გრძლად ენა,
და ბოლოს კი მონადირე
მელამ დათვზე მიაყენა.

დათვი დაფრთხა, წამოვარდა,
გულ-მოსულმა დაიყვირა;
მაგრამ მონადირემ თოფი
მომართა და მიაშურა.

გაისროლა ამონიშვნით,
შუბლში ტყვია მიაჭედა,—
ძირს დაეცა დათუნია,
აუტირდა მაშინ დედა.

დააგორეს თავდაღმართში
კოტრიალა, კოტრიალა....
თურმე ტყუილი ყოფილა
უხერხულად დიდი ძალა.

ჩვენი ძველი გმირები

აიხას დილა იყო. სამეფო პალატნი სამთავროს მახლობლად გაბრწყინდენ ამომავლის მზის სხივებითა. წიწამურის სერებზე დიდებულს მოოქრულს არმაზს ამოდებული მახვილი ეჭირა და ზედ აღმასის შუქი დაკრთოდა. ის იღვა მკლავ-გამართული, თითქოს ჰსურს ჩაბნელებულს არაგვის ხეობას დაჰკრას ელვარე მახვილი და გაჰფანტოს წყეული არიმანის ჯარები მზის შუქის შემწეობითა.

— ოჰ, დიდებულო, არმაზ, შენ მოგვივლინე ნათელი, რომ ეიხსნათ თავი სამწუხარო ღამის ტყვეობისაგან, მოგვეც მზიარულება და მოგვაშორე თავიდან ბნელებთას ავი სულები, გამოაბრწყინე ნათელი და გაჰფანტე არიმანის მიერ მოვლენილი ავი სულებიო.—ლოცულობდა ხალხი თავის სახლების შექვითკრულს ბანებზე.

მზეს უკვე მოველო მშენიერი მტკერის და არაგვის ჭალები, ცისარტყელასავეთ აებრიალებინა, აენთო დანამული მთა და ბარი.

— სად ან როდის იყო ეს ამბავიო?—იკითხვენ პაწია მკითხველები. — ეს ამბავი სულ ძველად იყო, როდესაც მცხეთა ითვლებოდა პირველ დიდებულ ქალაქად არამც თუ საქართველოში, მთელს აღმოსავლეთის ქვეყნებშიაცა, როცა ტფილისი ჯერ კიდევ არაინ იცოდა და ჯერ მისი ხსენებაც არ იყო ქვეყანაზე, როცა დღევანდელ ქალაქის მაგიერად უღაბური ტყეები იყო და იქ კაცების მაგიერად დადიოდნენ მგლები, დათეები, ავი კლანჭიანი აფთარი და ვეფხი, რქა-ბორჯღალა ირმები, ღამაზ თვალეზიანი შეღებები, მარდი ყელ-მოღერებული ჯვირნები, გარეული ფრინველები: კაკაბი, თურაჯი და

შეფარდენი. ამპარტავენი არწივი შეპხაროდა ამ საკლავის სიმიდრეს და ბუდეს იკეთებდა იქ, საცა დღეს წმინდა დავითის ეკლესია მერცხლის ბუდესავეთ არის მიშენებული ფრიალო კლდებზე.

იმ დროს საქართველოს ხალხი ქრისტე-ღმერთის მაგიერად თაყვანს სცემდა მზეს, მთვარეს და ვარსკვლავებს, ეშინოდა ღამის სიბნელისა, რადგან ჰფიქრობდა, რომ ღამე იყო აესულების ღმერთი — სახელად არიმანი. ქართველებს სწამდათ, რომ რაკი დაღამდებოდა, წყეული არიმანი, ღმერთი ბნელეთისა, აესებდა კაცის მკამელ დევებით, კუდიანებით, ჭინკებით, პაწია ალებით და რქიან ეშმაკებით ქვეყანას, რომ შეეწუხებინა კაცის სული. ამიტომაც მაშინდელს ჩვენს მამა-პაპებს ეშინოდათ ღამის, სიბნელის და თაყვანს სცემდნენ სინათლეს, რომელიც გაფანტაედა ბნელს ღამეს და მოასვენებდა ბნელისაგან შეშინებულს ჩვენი მამა-პაპის გონებას. ამ სინათლის წარმომადგენლათ ჩვენს ძველს ქართველებსა დაესახათ მზე, მთვარე და ვარსკვლავები. ისინი ეგონათ წმიდა სულები, ნათელი, ხორც-შესხმულები, კაცის სახიანი. ამიტომაც იმათს სურათებს აკეთებდნენ სპილოს ძელისას, ოქრო და ვერცხლისას, შეამკობდნენ ძვირფასი თევლებით, როგორც შემკულია დღეს ჩვენი ძველი წმიდა ხატები.

ერთი ამისთანა სურათი სპილოს ძელითა, ოქროთი და ვერცხლით გაკეთებული, კაცზე უდიდესი და უმაღლესი, იყო ამართული იმ სერზე, საცა დღეს ძველი ეკლესია მოსჩანს, არაგვს გაღმა, მცხეთის პირ-და-პირ. ეს ძვირფასი სურათი დადგმული იყო მარმარილოს საფეხურზე, ხელ-გაწვდილი და ხმალ-ამოღებული.

ამ ხატს, ანუ სურათს ჩვენი მამა-პაპები ეძახდნენ სახელად არმაზსა — ნათლის ღმერთსა — და ეგონათ, რომ ის იყო მზის სურათი, რომელსაც თაყვანსა სცემდნენ და მისგან ელოდნენ შემწეობას. მართლაც დილით, როცა პირველი მზის შუქი ამ არმაზის სურათს დაჰკრავდა, ისე გაბრწყინდებოდა, როგორც თვითონ მზე; ხალხიც იმ დროს გამოვიდოდა მცხეთაში თავის სახლის ბანებზე და ევედრებოდა მეტანიითა (მუხლ-მოყრით) არმაზ-ღმერთსა, რომელსაც დილის სი-

ნათლით გაეფანტა სიბნელე და გაერეკა ავი მაცდური სულელები.

აი ეს დრო იყო, როცა ერთს მარმარილოს დარბაზში დიდებულსა და ყველაზედ უფრო ლამაზს მცხეთის ქალაქში ბატონის რძალი სანადიროდ აწყობდა თავის ერთადერთს ვაჟსა, ქართველების იმედსა. ბატონის რძალი დაქვრივებულიყო ალექსანდრე მაკედონელის შემოსევის დროს, როცა მცხეთის ბატონს, დიდს მამასახლისს, მთელი საქართველოს ჯარი გამოეყვანა ალექსანდრე მაკედონელის წინააღმდეგ. თურმე მაშინ მცხეთის ბატონმა დიდი გმირობა გამოიჩინა. მტერს შეაკვდა და ქართველები იხსნა მონაობისაგან. ამის გამო მცხეთის ბატონი ძალიან შეუყვარდათ ქართველებსა. იმ დროს ბატონის რძალი ოცის წლისა თუ იყო და მისი შეილი ფარნაოზი, ორის წლისა, ჯერ კიდევ ძუძუსა სწოვდა. რაკი ქმარი მოუკლეს, ბატონის რძალი გადინიხნა მთიულეთში. მთიულეებმა შეინახეს ქვრივი დედოფალი და პაწია ტახტის მემკვიდრე. ისინი არაფერს იშურავენ მათთვის. მას და დედოფალს ბევრი მტრები აღმოუჩნდნენ თვით მახლობელ ნათესაობაშიაც.

მცხეთის სამეფო ტახტი და დიდი მამასახლისობა ხელში ჩაიგდო ფარნაოზის ბიძაშვილმა აზომ, რომელმაც პატივის მოყვარეობის გულისთვის ქვეყნის მტერთან, ალექსანდრე მაკედონელთან, საიღუმლო მოლაპარაკება გამართა: უკეთუ შენ შემეწევი და ჯარს მომანბარ, რომ მცხეთის ბატონის ტახტი მე დამრჩესო, ჩემს მომხრე ჯარს შენსკენ გადმოვიყვან და მცხეთის ბატონს ეუღალატებო.

ალექსანდრე მაკედონელს იამა ამ გვარი ერთგულება აზოსი, რომელმაც ჯერ თავის ბიძა, დიდი მცხეთის მამასახლისი და ქართველების ბატონი და შემდეგ თავისი ქვეყანა გასცა. დამარცხდა მცხეთის მამასახლისი, იგი მოჰკლეს ომში და მცხეთის ტახტი აზოს დარჩა. ალექსანდრე მაკედონელმა კარგად იცოდა, რომ ქართველებს არ მოეწონებოდათ ამ გვარი მუხანათობა და კიდევ დასჯიდნენ აზოსა. ამისთვის იმან მისცა მას მაკედონიის ჯარი და უთხრა: ვინც გიწინამდმდეგოს, მოჰკალიო. ბატონის რძალმა ამიტომაც

მოარიდა თავის ძუძუ-მწოვარი შვილი და გადისიზნა მთიულეთ-ში.

მას აქედ გავიდა თექვსმეტი წელიწადი, ფარნაოზი დაეაქაცდა-ის იყო ნამდვილი გმირის მოყვანილობისა. მის მშვენიერს სახეს და ტანადობას ეინც შეჰხედავდა, ყველას თვალი რჩებოდა ზედ. ქართველებსაც ძლიერ უყვარდათ იგი. ამ თექვსმეტის წლის განმავლობაში ალექსანდრე მაკედონელის მიერ გამეფებული აზო ძალიან მობეზრდათ ქართველებს. იმან თან-და-თან უფრო-და-უფრო დაუწყო შევიწროება ქართველებსა. იგი უცხო ქვეყნის ჯარებს გაუსყვავდა ხოლმე სოფლებსა. რომელი დიდებულიც არ მოეწონებოდა, იმას აიკლებდა და გაანადგურებდა. მაკედონელები ჩაესეოდნენ ქართველებს სოფლებში, ზოგს კირანახულს ართმევდნენ, ზოგს პირუტყვს, საქანელს, ზოგს თეთრსა, ზოგს ცხვრის ფარებსა, ზოგს ახალგაზდა ქალებსა და ზოგს ოჯახსაც გაუშუბატიურებდნენ, მამა-კაცებს ქუდს მოხდიდნენ და დედა-კაცებს ლეჩაქსა. ამ ნაირი უსირცხო ქცევისაგან ქართველები მეტად აღელდნენ, თვითონ აზოს ეძახდნენ ალექსანდრე მაკედონელის ყურ-მოჭრილს ყმას და ქვეყნის მტერსა. იმათ ყველას გული ფარნაოზისაკენ ჰქონდათ და ფიქრობდნენ, როდის იქმნება, რომ ფარნაოზი დაეაქაცდეს, მოთავედ გაგვიხდეს, რომ უცხო ქვეყნის ჯარები, აზოს მომხრეები, ესე იგი, აზონაურნი დავიფრინოთ ჩვენი ქვეყნიდგან, თვითონ აზო და მისი ჯარი გავსწყვიტოთ და მცხეთის ტახტი ისევ ბატონის შვილს ფარნაოზს დაუბრუნოთ.

ამ ფიქრში რომ იყვენ ქართველები, აზო, მცხეთის მფლობელი და ქართველების მტარვალი, სულ სხვა ხრიკებს იგონებდა. იმას ფარნაოზისა ძალიან ეშინოდა. იცოდა, რომ ხალხს უყვარდა და მთიულელებიც აღმერთებდნენ. რაკი დარწმუნდა რომ ძალით ვერ მოიკიდებდა ხელს, ნებით მიჰყვა: დაუწყო ბატონის რძალს საჩუქრების გაგზავნა მთიულეთში და იპატიებდა მცხეთას მისი ქმრის დარბაზში საცხოვრებლად: სამეფო ულუფაც გაუჩინა.

დიდი ხანი არ იყო, რომ ბატონის რძალი თავის ფარნაოზიანა

მობრძანებულიყვენ მცხეთას და დამკვიდრებულიყვენ სამეუფო მამის დარბაზში. პირველად ისინი ძალიან პატივცემულნი იყვენ მცხეთის ბატონის აზოს მიერ, რომელიც გულში თურმე ფიქრობდა მის მოკვლას და ეძებდა მარჯვე დროს.

ბატონის რძალს ესმოდა ამისთანა ამბები თავის სეფისაგან (ამა-ლისგან) და გაფრთხილებული იყო, რომ შეიღოს რაიმე ცუდი არ შემთხვეოდა მაკედონელის ჯარისაგან. ამისთვის ის ხშირად ჰგზავნიდა შეიღოს სხვა-და-სხვა ალაგს, თუ სანადიროდ, თუ საწვეულოდ, შინ არ აყენებდა.

ერთხელ ფარნაოზმა აიტეხა დიღმის მხარეზე სანადიროდ წასე-ლა, რადგან მის სეფეს ექო ეს ალაგები: იქ ველური ტახებისა და ირმის ჯოგები არიანო. ბატონის რძალმაც არ დაუშალა და შე-ვედრა არმაზს მისი თავი. დილა აღრიანად ფარნაოზი გამოეწყო აბჯრითა და ჩაჩქნითა. ხელში აიღო მამის ნაქონი რკინის შეილდ-ისარი და გაემგზავრა; მონადირე სეფეც თან იახლა. ბევრი იარეს, ბევრი ნადირი მოჰკლეს. ბოლოს ფარნაოზს წამოუბტა წინ ერთი ხარ-ლადი ირემი, რომელიც მეტად დიდი და მშვენიერი მოყვანილო-ბისა იყო. ზურგზე გადფინა დიდი ბორჯღლებიანი რქები ოცდა ოთხი ნაყარი ტოტითა. ფარნაოზი გამოუდგა ირემს ფეხ-და-ფეხ. ირემმა მიაშურა დიღმის კლდეებისაკენ. მთელი დღე სდია ფარნაოზ-მა ამ ირემსა; მაგრამ მაინც ვერ მისწვდა ისრის სასროლზე. ამასო-ბაში მან დაჰკარგა თავისი სეფე, რომელთაგან მრავალნი აქეთ-იქით დადიოდნენ და დაეძებდნენ მეფის წულსა; მაგრამ ვეღარც მისი კვა-ლი ნახეს, ვერც მის წინ წამომხტარი ირემი.

დალამდა. დალალული სეფის ჯარი დაბრუნდა მცხეთას დალო-ნებული. ისინი ხან ფიქრობდნენ, რომ მეფის წული ფარნაოზ მცხე-თას წავიდოდაო, ხან იმასაც ფიქრობდნენ, ვაი თუ მცხეთას მისუ-ლი არ დაგვიხდესო? მაშინ ან ბატონის რძალს რაღა უთხრათ, ან ქართველებს როგორღა ვეჩვენოთო..

ფარნაოზმა სდია ირემს მთელი დღე. ირემმა განელო დიღმის კლდეების სიეწროვე და მიაშურა თრიალეთის მთის კლდე-კარსა.

აი, ამ მთის სივიწროეში ფარნაოზმა ესროლა ნადირს ისარი, რომელმაც გაუხვრიტა ირემს ბეჭი და იქვე დასცა.

ცა მოიღრუბლა, დაბნელდა, შეიქმნა ელვა-გრგვინვანი. დაჰკრა გრიგალმა და წვიმამ მოხეთქა ღვართით მთა-ბარი. ფარნაოზ მოსჭრა სამწვადე ბეჭის ფრთა ნეკნებიანი; წავიდა, მთას შეეფარა, იქ ნახა ქვაბი კლდიანი. ამოიღო კვეს-აბედი, გააჩინა ცეცხლი, გათალა შამფური და დაუფიცა ცეცხლს ირმის მწვადი ცვრიანი.

ლამე იყო ისეთი ბნელი, რომ კაცი თვალში თითს ვერ მიიტანდა. ცეცხლი გიზგიზებს და ალმა დაიწყო ერთს მხარეს გამოქვაბულში გამოკრთომა. ფარნაოზს გაუკვირდა:—ნეტამც რა უნდა იყოს, კლდის კედელი ასე რომ გამობრწყინავსო. დასდო მწვადი ცეცხლთან და მივიდა ქვაბის კედელთან სანახავად. იმან შენიშნა, რომ აქ ქვაბის კედელი გამოშენებული ყოფილიყო ძველის-ძველად და ქვასა და ქვას შუა სინათლე შედიოდა შიგნით; იქიდან ეს სინათლე ისევ უკან სცემდა, თითქოს იქ ბრჭყვინვარე რამ ნივთები ყოფილიყოს, იმან გამოანგრია ქვის კედელი და განცვიფრდა. თურმე ის კუთხე ქვაბისა სულ თვალ-მარგალიტით, ოქროთი და ვერცხლით იყო გამოტენილი. ფარნაოზმა გადმონგრეული კედელი ისევ აქერა. შემდეგ მოვიდა, დაჯდა ცეცხლა-პირას, მწვადი შექამა და იქვე ტკბილად მიიძინა...

იმ ღამეს მცხეთას ბატონის რძალს სამეფო დარბაზში არ დაუძინია, სულ იმის ფიქრში იყო, ვაი თუ ფარნაოზი მხეცებმა დაჰგლიჯესო. მისნი საყვარელნი სეფის წვერნიც სტიროდნენ. ფარნაოზის დაკარგვას ამბავი შეიტყო აზომ სასახლეში და გაიხარა. მეფის რძალს კი ზეთის ლამპარი არ გაუქრია სპილოს ძეგლის პაწია არმაზის სურათის წინა, რომელსაც დაჩოქვით ევედრებოდა, რომ არიმანი და მისი ბნელოთის ავი სულელები შეეკრა და ფარნაოზზე არ მიეშვა საენებლად.

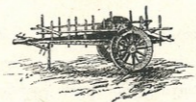
ლამე იყო საშინელი. წამის-წამ მების ტეხა და ელვა უფროდა-უფრო არწმუნებდა ბატონის რძალს, რომ არმაზს გაცხარებული ბრძოლა ჰქონდა რქიან ღვევებთან და ღამის ავ-სულელებთან. იგი

ესროდა მათ ელვის ისრებს და აკაეებდა, რომ ფარნაოზის სეგბედი დაეფარა. ბატონის რძალი თან-და-თან უმატებდა არმაზის ხატის წინაშე მხურვალე ლოცვასა, ბოლოს მეტის დაღალულობისაგან მიეთელიმა სპილოს ძეგლის ტახტზე, რომელზედაც ოქრო-მკედლით მოქარგული საფენები იყვენ გაშლილი.

გათენდა დილა. მზემ ამოაშუქა და ფარნაოზმაც ამ დროს შეაღო ჩუქურთმით ნაკეთები კარები დედის საწოლს ოთახში. იმან თვალი გაახილა და რაკი თავის შვილი, ჭაბუკი გმირი, ისევ უვნებლად დაინახა, წამოეარდა და ჩაჩქან მოსილი შვილი გულში ჩაიკრა. ერთხანს მოყვარული დედა და შვილი იყვენ ასე გარინდულნი. შემდეგ დედამ შესწირა არმაზს საკმეელის კმევით ოქრო-ვერცხლი და თვალ-მარგალიტი. მერე დაჯდა შვილთან ოქროს ტახტზე და გამოჰკითხა წარსული ღამის ამბავი.

გ. წერეთელი.

(შემდეგი იქნება)

ღ ა მ ე

ამეა. სახლი სიჩუმეს
მოუცავს თანაბარადა;
ღამშრისა შუქი კედლებზე
თრთის და ციმციმებს წუნარადა.

კოპწიად მორთულ ოთახში
ტებილად ფშვინავენ ქალები,
არ სძინავს მხოლოდ პატარას,
არ უსუჭია თვალები.

გატყნილ სათამაშოზე
გაბუტულ - გაჯავრებული
გორაობს, ძილს არ ჭნებდება
ბრახით გულ-ახუეებული.

გვერდს მოსჯდომია ბებია,
უევაგებს, ულოლიავებს,
ჭპირდება კაკაღ-ჩურჩხელას
და ხირად ასხმულ ქლიავებს.

მკვრივ არ სდგება ზატარა
 შამფურივითა ტრიალებს...
 და ქარი დაჭრილ მსეცივით
 გაშმაგებული ღრიალებს.

ადვილებს ასლად ჩათვლემილ
 საძილედ არე-მარესა;
 მიაქვს და მოაქვს ღრუბლები
 და ნისლით ჭყარავს მთვარესა...

— რად არ ჩერდები, რად სტირი
 შენ გენაცვალოს ბებია?
 აკერა ხატი მაცხოვრის
 მადლიდამ დაგჩერებია

და ამბობს: — როგორ იქმნება
 სიფხისლე ამდენ ხანაო,
 ქონორსედ ხელი ვადუსვი,
 ბებიაჲ, უთხარ ხანაო».

— ხანინა, წამლად დაგედე,
 თავს შემოგველე ჩაღადა,
 შენ სათამაშო ვაგეტიედა,
 ჩემსე რათა ხარ მწერაღადა?

დაიძინევი ნუ შოთავე
 ნუ ჯაერობ უბრალოსედა,

ღამასად გზურავს, გაცვია
და მამღარი ხარ დროსედა.

სოკიერთ ობოლს საჭმელად
ქატოც არა აქვს ჰურბდა;
ნახევრობამდის შიშველი
გდია ძაღლ-უძადურბდა.

დაჩაგრულს ობლობისაგან,
მტირალს სხვის ესოკარეთა,
ის უხარინან მარტოკა,
რომ არ აგდებენ გარეთა.

შენ კი დედამა ეოველ დღე
კვალერსება ნებითა,
გათამამ-განებოვრებენ
და გწრდინან ფუფუნებითა....

დაწენარდი, ნუღარ ისველებ
თვალებს ცრემლების დენითა,
შევედრევი ფუფაღას
შენი ტიტინა ენითა.

ალოცე, ჩემო ნუგეშო,
მოიგონევი ძმობლები,
არ დაივიწყო აგრეთვე
ღარბები და ობლები.

რა განთავა ბებინამ,
ლოკინში ჩაწვა თბილბდა

გადაიწერა ზირჯვარი
 და ძილს მიეცა ტკბილად.

ბავშვს კი საძილედ ფიქრები
 აღარ აძლევენ ნებას;
 აუედრებს ობლებს მაცხოვარს
 და ელის გათენებას.

შ. მღვიმელი

პატარა რობინზონები

მშენიერი თიბათვის დღე იყო. ერთს დიდს, სინათლიანს და მხიარულს ოთახში რკვალ სტოლს შემოსწდომოდენ სამი ბავშვი და თავიანთ გაკვეთილებს ამსადებდენ.

უფროსი, რესიკო, რომელიც იყო რვა წლისა, არითმეტიკულ ამოცანას სწერდა. შუათანა, ილიკო, შვიდის წლისა, ლექსს იხეზირებდა და უძროსი, პატარა ქალი სონა, ხუთის წლისა, გულ-მოდგინედ დედანიდამ ასოებს ხატავდა.

ეს სიტყვა «გულ-მოდგინედ», რასაკვირველია, მარტო სიტყვის მასალაა, რადგან ამ პატარა მოწაფის გულიდამ სშირად საშინელი ოხვრა ამოისძოდა. გადააკვებდა ხოლმე თავის კალამს და შურით შესცქეროდა მშენიერს დღეს.

— რა დაგემართა, სონა, რას ოხვრავ? — ჰკითხა უფროსმა მამამ რესიკომ, რომელსაც მიეტოვებინა თავისი გაკვეთილი და ეთამაშებოდა საწერელში ჩავარდნილს ბუსს.

— მომწეინდა ოთახში ჯდომა ამ მშენიერ დღეში, — უპასუხა მოწეინით სონამ.

— ოჰ, მართალია, — ამოიოხრა ილიკომ.

— მაშ რა სასიამოვნოა! — სთქვა ნაღვლიანად რესიკომ, მე ძალიან მინდა ესლა რობინზონი ვიყო!

— ვინ იყო რობინზონი? — ჰკითხა პატარა ქალმა.

— რობინზონი იყო ერთი ბავშვი, რომელიც მარტო და თავისუფლად ცხოვრობდა ერთ უდაბნო კუნძულზე, უპასუხა რეზიკომ.

— განა ის გაკვეთილებს არ ამზადებდა? — ჰკითხა ილიკომ.

— არას დროს, — უპასუხა მოჭრით რეზიკომ, — იმას იქ არც კალამი, არც ქაღალდი და არც მელანი ჰქონდა.

— უჰ, რა ბედნიერი ყოფილა! — წამოიძახა მხიარულად სონამ: — როგორ წავიდა ნეტა რობინზონი იმ კუნძულზე, საცა არც ქაღალდი, არც მელანი და არც კალამი იყო?

— აი, როგორ წავიდა: ერთ დღეს, როდესაც დედა მისი სწვავს წავიდა, ის გამოიპარა სახლიდან და შეიძალა ერთ სომალდზე, რომელიც კვას ადგა წასასვლელად. სომალდი დაიღუპა...

— რას ნიშნავს ეკ სიტყვა «დაიღუპა?» — გააწუკეტინა სონამ.

— იმას ნიშნავს, რომ სომალდი დაეტაკა ერთ კლდეს და ნაკუწ-ნაკუწად იქცა, ვეელანი დაიღუპნენ და დაისჩვენენ, მარტო რობინზონი გადარჩა.

— როგორ გადარჩა მერე რობინზონი?

— მან მოსჭიდა ხელი ერთს ფიცარს, რომელიც მიტოვებული იყო წებოში და ამ ფიცრით მივიდა ის ერთ უდაბურს კუნძულზე.

— მეც ძალიან მინდა წავიდე ერთ იმისთანა უდაბნო კუნძულზე, — სთქვა სიამოვნებით ილიკომ, — სომალდის დაღუპვა კი არ მინდა, ძალიან შეშინდებო.

— მეც, — სთქვა სონამ.

— კუნძულზე წასვლა რომ უწელოდ არ შეიძლება? — სთქვა რეზიკომ.

— განა არ შეიძლება უდაბურ ტყეში წასვლა? ეს ერთი და იგივე არ იქნება? — ჰკითხა ილიკომ.

— რასაკვირველია, — უპასუხა რეზიკომ.

— მაგრამ ტყეში რომ ბევრი ძეგლებია? — შენიშნა სონამ.

— ეველა ტყეში კი არ არის; შეიძლება ამოირჩეს იმისთანა ტყე, საცა ძეგლი არ არის.

ერთბაშად სიხუმე ჩამოვარდა. ბუსი კიდევ დაიხრო ძელანში; სონამ რამდენიუე საზი ჩამოუსვია, ამიცანა და ლექსი კი ჯერ კიდევ არ იყო დასწავლილი.

— დავეჩქაროთ, — სთქვა რეზიკომ, — აგერ საცაა დედაც მოვა და ეწეინება, რომ გაკვეთილები მხად არა გვაქვს.

სამთავებ ჩაღუნეს თავები და კალძებმა გულ-მოდგინედ დაიწვეს წრიზინი.

რამდენსამე წუთს შემდეგ დედა შემოვიდა და თან კალთით მოუტანა სამი ჰატარა საჭანური.

— აბა, — სთქვა მან, — საუსმის დროა, გაკვეთილები მხათა გაქვთ?... არა?... კარგი, მაშ საუსმეც ჯერ არ გერგებათ.

უკმაყოფილოდ დაჯდა დედა ფანჯარასთან, ამოიღო კალთიდან სელ-საქმე და დაიწყო მუშაობა, ცაღის თვალით კი ჰატარა სარმაცებს უეურებდა.

— დედა, მე გავათავე, — სთქვა რეზიკომ.

— მეც, დედიჯან, — დააყოლა სონამ.

— მე კი ერთი სიტყვა-ღა დამჩნა დასასჯებირებელი! სთქვა ილიკომ.

დედა წამოდგა, გადანთვლიერა რეზიკოს რვეული, ილიკოს ლექსი ჰკითხა და, ვითომ სონას რვეულში არ შეამჩნია

მელნის წინწკლები, საუსმე დაურეგა და უთხრა ისეთი სიტყვები, რომელსაც ემაწვილები დიდი ხანია ელოდნენ.

— წადით ესლა ბაღში, ითამაშეთ, მაგრამ ღობეს კი არ გადასცილდეთ.

— არა, დედილო!—წამოიყვირეს ერთხმად სამთავემ.

რამდენსამე წუთს შემდეგ კიბეზე მოისმა ბავშვების მხიარული ვეირილი და გრიალი. ამათი სიცილი ბანს აძლედა ბაღში მოჭიკჭიკე ჩიტებს.

— აფსუს, რომ ეს ბაღი უდაბნო ტყე არ არის,—სთქვა ილიკომ.

— მართლაც,—სთქვა სონამ,—ჩვენც მაშინ რობინსონივით დავსახლდებოდით.

— განა ტყე აქედამ შორს არის, რეზიკო?—ჭკითხა ილიკომ.

— მე გეოხნია,—სთქვა დარწმუნებით რეზიკომ,—კარგად რომ ვიაროთ, საღამომდის კიდეც მივალწევთ...

სამთავე ბავშვმა ერთმანეთს შესედეს.

— მერე, დედა რომ ძალიან შეწუხდება,—სთქვა სონამ,—იმას არ ეცოდინება, საცა ვიქნებით.

— წერილი მოვწეროთ,—სთქვა რეზიკომ,—რომელსაც სინარულით თვალები უბრწეინავდა.

— ტყეში რომ წერილის ჩასაგდება ეუთები არ არის?

— არ არის და ჩიტები სომ ბევრია. ერთი ჩიტი დავიჭიროთ, ფრთაზე წერილი მოვაბათ და გამოვკსავნოთ დედასთან.

— განა ჩიტი ჩვენს სახლს მოაგნებს და წერილს მოიტანს?—ჭკითხავდა სონა.

— რასაკვირველია, მოაგნებს, — სთქვა რეზიკომ, თან-
და-თან უფრო აღტაცებულმა თავის მოძვალ მოგსაუ-
რობით.

იმან ძალიან კარგად იცოდა, რომ ატეუილებს თავის
პატარა დას და ძმას, რომ უველა ჩიტს არ შეუძლია წერი-
ლის წაღება, და ჩიტმა კითხვა არ იცის, რომ გაიგოს ვის-
თანაც არის დაწერილი.

— ჩვენ მოეწიროთ დედას, რომ უდაბურ ტეეში ვართ
და ბედნიერად ვცხოვრობთ, — სთქვა რეზიკომ, — ეს ანუკუ-
შებს ძას. ესლავე წავიდეთ?

— ესლავე ძაშ! — წამოიძახა მხიარულად ილიკომ. — წა-
მოხვალ სონა?

— რასაკვირველია, — სთქვა აღტაცებით სუთის წლის
სონამ, — ჩვენი ბარკი?

— არაფერი არ არის საჭირო უდაბნო ტეეში, — სთქვა
შეთქმულობის მოთავემ, — რობინზონს თან დანის მეტი არაფე-
რი წაუღია. იქ შემა ბევრია, რომ ცეცხლი ავანთოთ,
ფოთოლი და ბალახი ბევრია ქვეშ დასაგებად, ხილი საჭ-
მელად, წყალი — სასმელად და ჩიტებს ხომ რამდენს დავხოცავთ
და შევწვავთ!...

— ძაშ მე ჩემს შვილდს და ისარს წამოვიღებ, — სთქვა
ილიკომ.

— მე ჩემს დანას, — სთქვა რეზიკომ.

— მეც ჩემს კაჭკაჭს წამოვიყვან, — სთქვა სონამ.

— რად გინდა კაჭკაჭი? — უთხრა რეზიკომ.

— ძაშ, დედას რომ წერილს გამოუყვავანით, ვის ვა-
მოვატანთ? ტვის ჩიტი ხომ ჩვენ სახლს ვერ მოაგნებს?

— მართალს ამბობს,—სთქვა მოთავემ,—რა გენაღვლე-
 ბა, წამოიყვანოს.

— კარგი,—სთქვა მოთავემ:—აბა ძაღუ წადით, აიღეთ
 ვეულაფერი, რაც საჭიროა, ფრთხილათ კი, რომ დედამ არ
 დაგინახოს.

რამდენსაჲე წუთს შემდეგ
 ჩუენი სამი ჰატარა რობინ-
 სონი გამოვიდნენ ბაღის
 კარებიდამ და სირბილით
 გაუდგნენ გზას. როდესაც
 კარგად მოშორდნენ და მოე-
 ფარნენ თავიანთ სახლს, ძა-
 შინ კი ცოტა ფეხს მოუკლეს.
 სონას ბევრი სირბილიც არ
 შეეძლო, იმის ნორჩი ფე-
 ხები ჯერ კიდევ სუსტი იყო,
 რომ შორი გზის გავლა
 შესძლებოდა.

— ესლა შეგვიძლიან ხელა წავიდეთ,—სთქვა რეხიკომ,
 ველარზუინ დაგინახავს და ველარც დაგვიტყვენ, რადგან სახ-
 ლიდამ შორსა ვართ.

— განა ისე შორსა ვართ?—სთქვა სონამ შეწუხებუ-
 ლის ხმით.

— რასაკვირველია შორსა ვართ, ერთ ვერსზე მეტი
 კიდევ გვექნება გამოვლილი,—სთქვა რეხიკომ, რომელიც
 ცდილობდა ვეულაფრის მცოდნეთ გამოეჩინა თავი.

— აი ტყე!—წამოიყვირა ილიკომ.

მართლაც კვის გადასასვენებელი, მარცხნივ გამოხედვს სმირი ხეები. ამ სმაურობასე მუშამ, რომელიც იქ საბუშაოდ ეოფილიყო, აიღო ძაღლა თავი და ცნობის მოყვარეობით შესედა ამ სამს ბავშვს.

— მანდ საით მიდიხართ, ჩემო პატარებო?— ჰკითხა მან ღიმილით.

— დედა ჩვენია იქ და იმასთან მივდივართ, — იცრუა რეზიკომ და ამ სიცრუესე არც კი გაწითლდა.

— ძალიან შორს ხუ წახვალთ, — დაუმატა მუშამ, — თორემ იქ ბევრი მგელია.

— ვაი, — სთქვა სონამ აკანკალებულის ხმით, — მაშინუღარ წახვალთ!...

მაგრამ რეზიკომ მაგრად დაუჭირა ხელი თავის დას და ისე წაათრია ტეისაკენ.

— შე სულელო, — უთხრა მან, — ვერ შედავ, რომ 'იმ მუშას ჩვენი შეშინება უნდოდა, მგელი როგორ იქნება ტყეში.

— ნადირი რომ იუოს შიგ, ძაშინ უდაბნოს აღარ დაუძახებენ, — დაუძატა ილიკომ, — გესმის სონა?

— მესმის, მესმის! — უპასუხა ჰატარა ქალმა, — მაგრამ მანც, რესიკო, შორს ნუ წავალთ. ისინი შევიდნენ ერთ ადგილას, რომელიც შემოსლუღული იყო ძაღალი სეებით.

— აგერ მოვედით კიდევც, — სთქვა რესიკომ. — მშვენიერიან, ჩვენ აქ რა კარგად მოვეწურობით, ოთახსა ჰკავს! — იძახდა აღტაცებით რესიკო.

ძართლაც რომ ეს ჰატარა მინდორი ოთახსა ჰკვანდა. კარბემო იყო ძაღალი სეები, რომლის ტოტები ჭერით იყო შეერთებული და სეებს შუა კედლებით იყო აყოლილი სურბები.

— მშვენიერად მოვეწურობით, — გაიმეორა ილიკომ სტომით. — გაიცინე სონა, რა დაგეძართა.

მაგრამ სონას არ ეცინებოდა, ეს ტყე ძალიან აძინებდა ძას.

— დედას უნდა წერილი მივწეროთ, — სთქვა ძან.

— თუ გინდა ესლავე, — უთხრა რესიკომ, ამოიღო ჯიბიდან საწერელი და კალამი და სის ფოთოლზე შეძვეკი დასწერა:

საეყვარელო დედა!

«ჩვენ უდაბნო ტყეში ვართ და ძალიან ბედნიერად ვცხოვრობთ.

რეზიკო, ილიკო და სონა.

— კიდევ მისწერე: «მოდო დედიჯან შენც ჩვენთან», — დაუძატა სონამ.

რეზიკომ დაუმატა ეს სიტყვებიც, ჰატარად დაკეცა ფოთოლი, სონას გულ-საფარდამ გამომძრო ძაფი, მოახვია კარშემო, რომ კატკატისათვის მოეხა ფრთაზე.

კატკატე აკერ ექვსი თვეა რაც ბავშვებთან იყო და ძალიან შეხვეულიც იყო. ნება მისცა მიებათ ფრთაზე წერილი, მაგრამ, როდესაც უთხრეს: «აბა წადი ესლასახლში და ეს წერილი დედას წაუღეო», კატკატე არ დაიძრა ადგილიდან, შემოაჯდა სონას მხარეს და მაგრამ ჩაეხუტა კისერში.

— ესლას რა ვქნათ, რომ კატკატე არ მიდის და არ მიაქვს წერილი,—სთქვა ილიკომ.

— სვალ სვალა ფრინველი მოვძებნოთ,—სთქვა ზესიკომ,—მაგალითად მტრედი. მტრედმა იცის წერილების წაღება ესლას კი გვიან არის, ვჭამოთ ვახშამი და დავიმინოთ.

— ასე ადრე,—სთქვა სონამ,—ჯერ კიდევ დღეა!..

— ძართალია, მაგრამ ნათლადვე სჯობია დავიმინოთ, თორემ როცა დაბნელდება, ვაი თუ შეგვეშინდეს,—სთქვა ილიკომ.

— ჯერ ჰირველათა ვართ,—სთქვა რეზიკომ, რომლის სიმამაცე თან-და-თან სუსტდებოდა, როდესაც შევეჩვევით, მაშინ კი აღარაფრისა შეგვეშინდება. აბა, ვჭამოთ მაშ ვახშამი, აი მხევალი, მოვკრიფოთ.

ორმა მამ მოკრიფეს ბლომად მხევალი, განწიეს ფოთლებზე და ისე დააღაპრეს.

— აბა, დავსხდეთ,—სთქვა რეზიკომ.

— ჰური?—იკითხა სონამ.

— სულ უველაფერი ერთბაშად სომ არ იქნება, — უთხრა ილიკომ.

— რობინსონს განა ჰური არა ჰქონდა?

— როგორ არა, მაგრამ თითონვე გააკეთა.

— რისგან გააკეთა მერე?

— სორბლისგან, რომელსაც თითონ სთესავდა. ჩვენც დავუყვართ სორბალი და, როდესაც ამოვა და თავთავს გაიკეთებს, მოვეკრიფოთ, ქვებით დავუქვავთ, როგორც რობინსონი შერებოდა, ცომი გავაკეთოთ და მერე ამ ცომისგან ჰური გამოვაცხოთ.

— აი, ხედავ, — სთქვა ილიკომ, — უნდა მოვითმინოთ, როდესაც უდაბნო ტყეშია კაცი, უველაფერი მხად კი არ ექმნება.

სონამ შეჭამა ძევალი, მაგრამ გულში მანც ამბობდა, რომ თეთრი ჰურის ნაჭერი სჯობდაო ამ ხილს, რომელიც ასეთი მუხე და უგემური იყო.

— აჰა, ჩემო მეგობარო, — უთხრა კაჭკაჭს დაღონებულმა სონამ, — ჭამე, ჰურის ნამცეცებს და სორცს ველარ მოგცემ, მე თითონაც არა მაქვს.

კაჭკაჭმა გაშინჯა ძევალი და არ მოეწონა, რადგან მაშინვე ნისკარტი მიიბრუნა.

— მშვენიერია, ძალიან გემრიელია სწორედ, — სთქვა რეზიკომ.

— მწეურთან, — წამოიძახა სონამ.

— ხვალამდინ მოიცადე, — უთხრა უფროსმა ძმამ: — ესლა სომ ვერ წავალთ წელის საძებნელად, შეიძლება შიგ ჩავცვივდეთ.

ამ სიტყვებმა სონა ააქრეოლა და თვალები ცრემლით
გავესო.

— დავიძინოთ ესლა, — სთქვა რეზიკომ.

— ესე ჩაცმულებმა?

— რასაკვირველია, ტანთ რომ გავისადლოთ, შეგვცვივა,
რადგან საბნები არა გვაქვს, რომ დავისუროთ.

— ლოგინი სადღაა?

— ესლაჲე გავაკეთებთ, უდაბნო ტყეში ვეველაფერი
ჩვენ თვითონ უნდა მოვახსენოთ, როგორც რობინსონი
ჩადიოდა.

ორმა ზატარა ვაჟმა მოაგროვეს გამძნარი ფოთლები
ერთს ადგილას.

— აქ ძალიან მუუდროდ ვიქნებით, — სთქვა ილიკომ, —
აბა, სონა, დაწევი რაღა.

— ბაღიში რომ არა მაქვს?

— თავი მომაბესრე სწორედ, სონა, — სთქვა მოთმინე-
ბიდან გამოსულმა რეზიკომ.

— არც რობინსონს ჭქონდა ბაღიში.

სონა წამოწვა ფოთლებისაგან გაკეთებულს ღოგინსე, მაგრამ ჰატარა ხანს უკან დაიკივლა და წამოხტა.

— რა დაგეძრათა? — დაიუვირეს შეშინებულმა ვაჟებმაც.

— ჭია არის!

— მოჭკალი რა!

სონა მეორე კუთხეში მიიკრუნხნა.

— აი, მოგვკალი, მოდი დაწეკი!

ჰატარა ქალი დაღონებული მოვიდა, მოუწვა თავის ძმებს და დაიწყო ტირილი.

— რა გატირებს? — ჭკითხა რესიკომ.

— ძცივა, — უპასუხა მან.

თუძცა საფხული იყო, მაგრამ დამის სიგრილე მანც ძალიან საგრძნობელი იყო. ხეებ შემოყოლებული მინდორი ისეთი თბილი კი არ არის, როგორც ქვითკირის ოთახი.

— სწორედ რომ არა თბილა, — სთქვა ილიკომ, — რობინსონი როგორ ანთებდა ცეცხლს?

— ორ ნაჭერს ხეს ერთმანეთს უხახუნებდა და ისე გაახენდა სოღმე ცეცხლსა.

— აბა ჩვენც ვსინჯოთ.

ორმა ძმამ აიღეს ჰატარა ჩხირები და დაუწვეს რაც ძალი და ღონე ჭქონდათ ერთმანეთსე ხახუნი. კლავები დაეღალათ, მაგრამ ცეცხლი მანც არსად იყო.

— წუძწუძა რომ იყოს, უკეთესი იქმნება, — შენიშნა ილიკომ.

— რასაკვირველია, მაგრამ უდაბნო ტყეში რომ დუქანი არ არის, — სთქვა რესიკომ, — ესლადავიძინოთ და სვალ ეველფერსე ვიფიქროთ.

სონამ დაიწყო სძაძაღლა ტირილი: არც ჰური, არც წვალი, არც ლოგინი, არც ბალიში, არც ცეცხლი! წვეუნის მაგივრად მუვალი და ჰირის ჩასატკობლად ჭიადუები. ხუთი წლის რობინსონს ეველადესენი ძალიან აწუხებდა.

ამ სძაურობასე მოისძა მსიარული ეეფა, იმათი მიხაური ძაღლი, ტურფა, შემოვარდა.

ძაღლს უკან მოსდეგდა ფარნით მებაღე ჰეტრე.
— აი, ქაღბატონო, ისინი არიან, — დაიუკირა ჰეტრემ.

მხარული კვილი შეიქმნა. დედა სინარულით მივარდა და თავის უმადურ ჰატარს შეილებს, რომელთაც ასე შეაწუსეს.

მამას უნდოდა გაწეოდა, მაგრამ, როდესაც დაინახა იმათი განარებული სახე და სინანული, დამშვიდდა და დაუწყო აღერსი.

იმით აღიარეს, რომ სახლში ყოფნა დედანთან და მამასთან სჯობიან ამ უდაბნო ტყეს.

ერთს საათს შემდეგ სამივე რობინზონი ისხდნენ სუფრასე და გემრიელად შეექცეოდნენ ცხელ-ცხელ წვინანს და ცვრიან წვადსა. როცა გაძნენ, დაწვნენ თავ-თავიანთ რბილ, სუფთა ლოკინში.

— ოჰ, დედა,—სთქვა დარცხვენილმა რეზიკომ,—ბევრი უსინამოვნობა და მწუხარება მოგაუყენეთ განა?

— ბევრი, თქვე სამაგლებო,—სთქვა დედამ,—მე თქვენ ბოლომდის წაგვიკითხავთ რობინზონის ამბავს და ნახავთ, როგორ იყო ის დანჯილი თავის დედ-მამის მიტოვებისთვის და რამდენი მწუხარება გამოიარა.

— არას დროს აღარ ვიზამთ, დედა,—წამოიძახეს ერთხმად სამთავე მკვარძა.

დედამ მაგრად დაჰკოცნა თავის ჰატარს შეილებს.

— იცი, დედა,—უთხრა სონამ,—ჩვენ წერილი მოგწერეთ, რომ შეგვეტოვებინა ჩვენი ახალი სადგომი, მაგრამ ჩემმა სამაგელმა კატკაჭმა არ წამოიღო, იმას წერილი ჯერაც ფრთასე აქვს მიბმული.

დედამ გაიცინა, მივიდა გალიასთან, საცა ჩიტს ეძინა, და მოხსნა ფოთლის ბარათი.

— ძალიან კარგი, ჩემო შვილებო, — სთქვა დედამ, — ამ თქვენ წერილს შევინახავ და რადგანაც თქვენ იმ ტუეში უოფნა მოგწონებიათ, ამიტომ უოველთვის, როცა დაამა- ვებთ რასმე და ურჩები იქნებით, ისევ იქ გავესაზნით.

როგორც ეტუობა, ამის შემდეგ ბავშვები ძალიან ძორ- ჩილი და ჭკვიანები იყვნენ, რადგან არც ერთი მათგანი ტუეში აღარ გაუკსაზნიათ.

ქკ. მ—სა

ო თ ხ ი ს უ რ ა თ ი

ახეთ-ქიზიყის მთის ძირობები
 სოფელ-ბაღებით მოხატულია;
 გაზაფხულიდგან მისი მინდვრები
 ფერად-ფერადად მოქარგულია.

არ მოსწყინდება კაცს იქ ცხოვრება,
 ათას ფრად იცელის ბუნება ფერსა,
 სხვა-და-სხვაობით სუყველას ართობს,—
 დიდსა, პატარას, მეფეს და ერსა.

I

აი, ირევა ცაში ღრუბლები,
 ქვეყნად კლებულობს სიცხოვლე მზისა,
 სიცივემ დაჰკრა და გაღეფარა
 თეთრი სუღარა გულ-ციე ზამთრისა.

გლენის სახლებში ცეცხლი გიზგიზებს,
 შინ-საქმით საქმობს გამრჯელის ხელით,
 აღარსად მოსჩანს მინდვრად ცხვარ-ძროხა,
 დაობლებულა მთა, ტყე და ველი.

სოფლის მეტყავეს ეხვეწებთან:
 ტყაეი ნისიად დაგვაცალეო;
 და მეზერე სარსა სჩეკაეს, ლიღენებს:
 ზაფხულო თბილო, მოდი მალეო!

II

თბება. კვირტები ეშლება ვაზებს;
მწვანე კაბასა იცვამს მთა-ბარი;
ტოროლა მალლა ცაში ფრიალებს,
მღერის და გალობს სულით დამტკბარი.

ცა ქექა-გრგვინვით მარგალიტსა სკრის,
ხან მზე გამოდის ოდნავ თბილია,
ზღვასავეთ ღელავს ნორჩი ჯგჯილი,
სარჩო ღეთისაგან დალოცვილია.

აგერ გუთნებიც გამოიტანეს
და გადაბზარეს მთა და ველია,
ტურფად აჭრელდა მწვანე მინდვრები--
საყოველთაოთ სანატრელია!

III

ცხება. ცეცხლსა ჰყრის მზე მალლა ციდამ;
მოაჭრულია მინდვრად ყანები.
გლეხნი სიმღერით ქერებსა ჰმკიან,
შორს ისმის მათი ნანის-ნანები.

მიდის და მოდის საძნე ურმები,
ზედ დასძახიან ჰოროველასა;
ქალები კვერებს დააქროლებენ,
გრძნობით მღერიან ნანა-ღელასა.

სალამოს ქამსა კალოს ხეავეები,
წითლად და ყვითლად გამოჰლუვიან,
მუშაკთა ტკბილად მიეძინებათ,
კოლო-მუმლები თავს დაჰბზუვიან.

IV

აგრილდა. ყვითლად ჭკნება მთა-ბარი,
 ყივილ-ხივილით ჰკრეფენ ვენახებს,
 ტკბება და ხარობს ხალხი გამძლარი,
 ყოველგან რეცნენ საღვინე ქვევრებს.

დულს და გადმოდის ტკბილი მაკრები;
 ჰხნავენ, ჰსთესავენ, ჰფარცხვენ, მღერიან;
 სიცოცხლით საესე მეცხვრები ფარებს
 მთილამ ბარისკენ ერეკებიან.

ნამით და ჭირხლით მოვერცხლილს მინდვრად
 მხენელნი — „გასწი-ვა!“ — გაიძახიან;
 და სოფლად ყველგან მეფის მაყრები
 მაყრულ სიმღერას შემოსძახიან.

დ. მაჩხანელი.

გაუცინარი ხელმწიფის ზღაპარი

ყო და არა იყო-რა, ღეთის უკეთესი რა იქნებოდა, იყო ერთი გაუცინარი ხელმწიფე. თავის დღეში ის გაცინებული არავის ენახა და გაუცინარს იმიტომ ეძახდნენ. ხელმწიფეს სამი ეაყი ჰყვანდა; ეაყებს გაუცინარი ხელმწიფის შვილებს ეძახდნენ. ერთხელ ძმებმა სთქვეს: წავიდეთ, ვკითხოთ ჩვენს მამას, რად გვეძახიან გაუცინარის ხელმწიფის შვილებსაო. წავიდნენ მამის საკითხავად. ჯერ უფროსი ეაყი შევიდა. მამამ ღვინით ჯამი მიაწოდა და უთხრა:

— ჯერ ეს დალიე, მერე ერთს სილას შემოგკრავ და გეტყვიო. აილო ეაყმა ჯამი და დალია. შემოჰკრა სილა ხელმწიფემ და ქოჩორზე დაატრიალა: „წადი და მერე გეტყვიო.“

ახლა საშუალი შვილი შევიდა.— ეინა ხარო? ჰკითხა ხელმწიფემ.

— მე გახლავარო, უპასუხა ეაყმა.— რა გინდაო? — ჰკითხა ხელმწიფემ.

— გაუცინარის ხელმწიფის შვილებს გვეძახიან და რათა ხარ გაუცინარი, მითხარიო,— უთხრა შვილმა.— აბა დალიე ეს ჯამი ღვინო და მერე გეტყვიო. აილო ეაყმა ღვინო, დალია; ხელმწიფემ სილა გაარტყა და ქოჩორზე დაატრიალა.— წადი, მერე მოდი და გეტყვიო,— უთხრა შვილსა. წავიდა ძმებთან. ძმებმა ჰკითხეს:— რა გითხრაო.— წადი და მერე გეტყვიო.

ახლა უმცროსი ძმა წავიდა.— ეინა ხარო?— ჰკითხა ხელმწიფემ.— მე გახლავარ უმცროსი შვილი გაუცინარი ხელმწიფისაო.— რა გინდაო? — ჰკითხა გაუცინარმა.— ჩვენ გაუცინარი ხელმწიფის შვი-

ლებს გვეძახიან და რათა ხარ გაუცინარიო. — მიაწოდა ხელმწიფემ ჯამით ღვინო და უთხრა: — აბა, დალიე ეს ჯამი, ერთს სილას შამოგკრავ და მერე გეტყვიო. ჩამოართვა ჯამით ღვინო და დალია. შემოჰკრა ხელმწიფემ სილა, მაგრამ ფეხიც ვერ მოაცვლევენა.

— დამკარ მეორე და მითხარიო, — უთხრა შეილმა. — შამოჰკრა კიდევ მეორედ გაუცინარმა, მაგრამ კიდევ ვერ მოაცვლევენა ფეხი. — შემომკარ მესამედ და მითხარიო, — უთხრა კიდევ გაუცინარსა შეილმა. — შამოჰკრა კიდევ მესამედ სილა, მაგრამ მინც ვერ მოაცვლევენა ფეხი; მერე უთხრა: წადი და ჩემის თავის ტოლა ბროწეულები მომიტანეო. სადაც იდგა, ისიც ასწავლა და უთხრა: მოხვალ და მოიტან, — გეტყვი ჩემს აშბავსაო. ძმებთან მივიდა. ძმებმა უთხრეს: რა გითხრაო. — ჩემის თავის ტოლა ბროწეულები მომიტანე და მაშინ გეტყვიო.

იარეს, ბევრი იარეს და ერთს ტრიალს მინდორზედ გავიდნენ; წინ წადგნენ, გზა გასაყარი ნახეს; ერთი ქვა იდგა, ქვაზედ ეწერა: აქეთ წახვალ — მოხვალ, აქეთ წახვალ — მოხვალ, ასე წახვალ — ევლარ მოხვალო. უფროსი ძმა იქით წავიდა, საითაც მოვიდოდა, საშუალი იქით წავიდა, საითაც მოვიდოდა, უმცროსი იქით წავიდა, საითაც ევლარ მოვიდოდა. ბევრი იარა უმცროსმა ეაჟმა თუ ცოტა იარა, დაინახა შავი ჯარი, სულ ცხენოსანი. ბიჭმა იმედი გადიწყვიტა და სთქვა: ეხლა კი მოგვედებო. დაიწერა პირჯვარი და გასწია ჯართან; ახლოს რომ მივიდა ჯართან, ნახა გაქვევებული ლაშქარი; გასცდა და წავიდა.

ცოტას ხანს შემდეგ შორს წითელი ცხენოსანი ჯარი დაინახა, შეშინდა: ეხლა კი მოგვედებო, და დაიწერა პირჯვარი. მიუახლოვდა და დაინახა, რომ წითელი ცხენოსანი ჯარი გაქვევებული იყო. გასცდა ამასაც და გაიარა.

ბევრი იარა თუ ცოტა იარა, დაინახა ერთი ციხე; იმისი წვერი ცამდის იყო აწედილი. ციხის ძირს ბროწეული იდგა. ბროწეულს ხუთი თავისი ტოლ-ტოლა ბროწეული ება. ჩავიდა გაუცინარის ხელმწიფის შეილი, მოჰწყვიტა ბროწეულები, ერთი შექამა, სამი ჯიბეში ჩაიღო და ერთიც ზედ შეარჩინა.

გადმოიხედა ქალმა ციხილამ და დაუძახა: ვაიმე, შეილო, რა ჩემს შეილსა ჰგეგხარ, აქ ვინ მოგიყვანაო? ბინძური დევი მოგკლავსო.

— მე მანდ უნდა ამოვიდე და რაც მამივა, მომივაო, უთხრა გაუცინარის ხელმწიფის შეილმა ქალსა. ქალმა თმა გამოუტყვანდა და ჩაუშვა. შეხტა ვაჟი, სტაცა თმას ხელი და ავიდა ციხეში. ქალმა დამალა: რო მოვიდეს და გნახოს, მოგკლავსო. გაუცინარის ხელმწიფის შეილმა ჰთხოვა, როგორმე გაიგე, ჰკითხე, რაში არის იმისი სულიო და მერე მე ვიციო. მოვიდა დევი და სთქვა: ხორციელის სული მომღისო. არაო, უთხრა ქალმა აქ ადამიანს რა უნდოდა, შენ თვითონ მოგყეობოდაო. ჩამოგკონწილა ყელზედ ქალი ბინძურს დეეს და დაუწყო სურვილება: ძალიან მიყვარხარ, უშენოდ ველარა ვძლებ, როდესაც შენ აქ არა ხარო, და მითხარ, რაში არის შენი სულიო?

— ჩემი სული ცოცხში არისო, უთხრა ბინძურმა დევმა. ბინძური რო სანადიროთ წავიდა, ქალი ადგა და მორთო ცოცხი ათას ნაირად, შემოახვია ბაღდადეგი და ფარჩები, მიიტანა და ლოგინზე დადო.

მოვიდა ბინძური დევი, ნახა ცოცხი და დაიწყო სიცილი: მოგატყუე, განა მართლა მაგ ცოცხში არის ჩემი სულიო. ჩემი სული დედა ბოძში არისო. წავიდა ბინძური ისევ სანადიროდ; აიღო და გარეცხა და გაწმინდა დედაბოძი, მორთო და მოკაზმა, ეხვევა და ესურვილება. მოვიდა ბინძური და ნახა ცოლი ამ ამბავში. მაგას რასა ჰშერებო, ჰკითხა.

— შენს სულს ვეხვევო.

— რამ გავასულელოა?— უთხრა ბინძურმა სიცილით. ჩემს სულს შენ ვინ მოგცემს, ამა და ამ ალაგას რომ ერთს ადგილას ერთი ტახია, იმის თავში ერთი კოლოფია, იმაში სამი ჩიტია: წითელი ღონეა, თეთრი გონება და შავი სულიო.

— ვინ მოჰკლავს იმას, არი ვინმე იმისთანაო?

— იმას ვერაფერი მოჰკლავს, თუ ჩემ წყალში ნაწრთობი ისარი არ მოჰხვდაო, უპასუხა ბინძურმა.

წავიდა თუ არა ბინძური ღვევი სანადიროდ, ადგა გაუცინარი ხელმწიფის შეილიც, აიღო ორი პური და წავიდა მკედელთან. გააკეთებინა ოცი ლიტრის მშვილდ-ისარი, მოჰწია და მოდრიკა. გააკეთებინა ორმოცისა, მოჰწია და მოდრიკა, ბოლოს სამოცისა გააკეთებინა, მოჰწია და შეილდი მაგრა იდგა; მკედელს უთხრა: შენ არ აწრთო, საწრთობელს წყალს მე თვითონ მოგიტანო. წავიდა და მოიტანა ბინძურ ღვევის წყალი, აწრთო მკედელმაც მშვილდ-ისარი. გადიგლო გაუცინარ ხელმწიფის შეილმა მხარზედ და გაუდგა გზას ღორის საძებნელად.

იარა, იარა და მივიდა იმ წყალზედ, სადაც ტახი წყალსა ჰსევამდა. წყალზედ ქალი იჯდა და ტიროდა. რა გატირებსო, ჰკითხა ვაჟმა, რად იტყენ მაგ მშვენიერს თვალებსაო.

— თუ ქრისტიანი ხარ, წადიო, — უთხრა ქალმა, — დრომ მოაწია, ღორი მოვა, უნდა შემკამოსო. თურმე ღორს ყოველ დღე თითო ქალი ჰყვანდა გადადებული შესაქმელად.

ვაჟმა უთხრა: შენ იმისი ნუ გეშინიან; ეხლა მე ცოტას დაეძინებ და დაეისვენებ. შენს მუხლზედ მიედებ თავს და როდესაც ტახი მოდიოდეს, ერთი სილა შემომკარი და გამომალეძეო. დაიძინა გაუცინარი ხელმწიფის შეილმა. გავიდა ცოტა ხანი და გამოჩნდა ღორიც; ილესაედა კბილებს და ქაფსა ჰყრიდა. ქალმა ვაჟს შეძახა, შემოჰკრა სილაც, მაგრამ ტყუილად. ტირის ქალი, ტირის, დედამიწა იწვება იმისი ცოდვით. უცებ ცრემლი ქალისა დაეცემა ლოყაზედ ვაჟს და ცხრა პირი კანი აჰძვრება. წამოხტა ვაჟი, მოაელო მშვილდს ხელი და მიჰმართა ღორს. ჩადვა ისარი, ესროლა და ერთს გვერდში ნაკრავი მეორე გვერდში გაჩნდა. წაიქცა ღორი და დალია მაშინვე სული. მოსჭრა საჩქაროდ თავი, გასჭრა და ამოიღო იქილამ ყუთი. ყუთში ჩიტები იყვნენ. ჯერჯანს წაჰგლიჯა თავი, წამოიღო და ახლა გონს. სულის ჩიტი კი ცოცხალი წამოიყვანა და წავიდა კოშკში.

სანადიროდ იყო ბინძური ღვევი; გაეგო გრძნობით, რომ ღორის თავს უბედურება რაღაცა არისო და წამოსულიყო საჩქაროდ, მაგ-

რამ ამ დროს მოასწრო ვაჟმა, ღორიც მოკლა და ღონის ჩიტსაც თავი მოსწყვიტა. ბინძურს ძალა აღარა ჰქონდა. ახლა გონებას მოსწყვიტა თავი და ძლიერ-ძლიერობით მიეთრია კოშკთან. მივიდა და დაეგდო კოშკის ძირას; აღარაფერი არ შეეძლო. დაინახა ზევიდამ ქალმა, ჩამოვიდა, დაუჯდა თავით და დაუწყო კითხვა: რა გკირს, ჩემო სიცოცხლე, რა დაგმართვიაო? მოვიდა ვაჟიც და დაუქვიღო ბინძურს: რას უგდინხარ, ძაღლო, ადგე, დაიკარგე აქედამაო. მითხარი, სად არის შენი ცხოვრებაო, ან ის ჯარები რო გაგიქვავებია, იმათ რაღა ვააცოცხლებსო!

მაშინ დევმა უთხრა: წადი, მალლა ადი, იქ სამი მათრახია, ერთი თედრი, ერთი წითელი და ერთიც შავია; შავი მათრახი შავს ჯარს დაჰკარი, წითელი წითელს და თეთრი თეთრსაო. ჯარები ვააცოცხლებიან და შენი ყმები იქნებიანო.

— მასწავლე ლოცვაცაო, უთხრა ვაჟმა. ასწავლა ბინძურმა ლოცვაც.

— შენი სიმდიდრე რაში და არისო? ჰკითხა ვაჟმა.

— აი ეს გასაღები წაიღე, სულ ნაპირის ოთახი გააღე და ჩემი ცხოვრება აქ არისო, უთხრა ბინძურმა. წავიდა ვაჟი, გააღო კარი და სამი წყეული კი დახვდა.

— ოჰ, ეს რა კარგი საქმეა ჩვენთვისაო, — სთქვეს წყეულებმა.

ვაჟმა უთხრა: ცოტა ხანს აქ იყავით, გარეთ გავალ და ისევ შამოვალო. გამოვიდა და გადმოუკეტა გარეთ კარი, მივიდა დევთან და ჰკითხა: იქ რისთვის შემიყვანე, იქ წყეულებმა კინაღამ შემეჭამესო.

— არაო, — უთხრა ბინძურმა, შენ წადი, ესა და ეს ოთახები გააღე, იქ თვალმარგალიტია, ის წყეულები შენ აღარაფერს გიზამენ, რაკი ნათელი აჩვენეო; აჰკიდე იმათ და წაიღეო.

ადგა ბიჭი, გააღო ოთახები, აუარებელი თვალი და მარგალიტი წამოიღო და წამოვიდა, წაიღო თან ის ბროწეულებიც და წავიდა. მივიდა იმ ქვესთან, გზის გასაყარში რომ იდო, დაჯდა იქა და დაისვენა. გაუცინარი ხელმწიფის შეილს ძმები იქ დახვდნენ, ამოიღო ბროწეულები და თითო-თითო დაურიგა. ძმებს შაჰშურდათ:

ჩენი მიტანილი ბროწეულები წვრილია და მაგის მიტანილი მსხვილებიო, ადგენ და ღალატი დაუპირეს. მაინც ერთათ წაეიდნენ. გზაზედ წყალი მოსწყურდათ. ერთი ჭალა იყო; იმ ჭალას ეძახოდნენ ბულაყს.

მიეიდნენ ძმები ბულაყთან და წყალი უნდა ამოეღოთ. ჯერ უფროსი ძმა ჩაუშვეს. ცოტა რო ჩაუშვეს, ყვირილი მართო: ამწით, ამწით, დაეიწვიო! ამოჰწიეს და ამოიყვანეს. ახლა საშუალი ძმა ჩაუშვეს, იმანაც ისე დაიწყო ყვირილი. ამოჰწიეს და ისიც ამოიყვანეს. უმცროსმა ძმამ უთხრა: მე ჩამიშვით და რამდენიცა ვსთქვა: „დაეიწვიო“, იმდენი ძირს ჩამიშვითო. ჩაუშვეს უმცროსი ძმა, და დაიძახა: „დაეიწვიო!“ ჩაუშვეს უფრო, დაიძახა კიდევ: „დაეიწვიო!“ და უფრო ჩაუშვეს. ჩაეიდა ვაჟი და დალია წყალი. ჯერ წყალი ააწოდა ძმებს, ახლა თვითონ მოიბა წელზედ, მაგრამ შუა გზაზედ დააჭრეს ძმებმა თოკები და ჩააგდეს ძირსა.

წამოეიდნენ ძმები და წამოიღეს ბროწეულები, მოეიდნენ და მოუტანეს მამას.

— მესამე ძმა რაღა უყავითო? — ჰკითხა მამამ.

— არ ვიცით, ის არ გვინახიაო, უპასუხეს ძმებმა. აბა მაშ შენ გზაზედ რა ჰნახეო, ჰკითხა მამამ უფროსს შეილს. — არაფერიო, უპასუხა შეილმა. დაუძახა ახლა საშუალს და იმასაც ისე ჰკითხა. არც არაფერი მე მინახიაო, უთხრა იმანაც. გაჯაერდა ხელმწიფე; მაშინვე გაგზავნა საძებრად ნაზირ-ვეზირი და გაატანა ჯარი. წაეიდნენ ჯარები, ბევრი ეძებეს და ბოლოს ბულაყში იპოვეს. ამოიღეს და წამოიღეს შინ მკვლარი.

ხელმწიფემ უფლის ხელსახოცი წაუსვა თუ არა ხელსახოცი, ვაჟი მაშინვე გაცოცხლდა. გაუცინარმა ისეთი გაიცინა, რომ მიწა შაიძრა, ცა გაიხსნა და იქილამ ტომრებით ოქრო, ვერცხლი გადმოიბნა. მაშინ ხელმწიფემ უთხრა: რა უყავ ბროწეულებიო.

— მე წამოვიღე, ცოტათ მახსოვსო, უთხრა შეილმა.

— მაშ რა ჰნახე შეილო, გზაზედაო? — ჰკითხა მამამ. შეილმა ყველაფერი უამბო, რაცა ნახა: გზაზედ შავი ცხენოსანი ჯარი იდგა

გაქვავებულიო, იმის იქითწითელი და იმის იქით თეთრიო. გავიარე კიდევ და ერთი ციხე ენახე, წვერი ცამდინა ჰქონდა აწვდილიო და სამი ფანჯარა ჰქონდაო. იმ კოშკის ძირში ერთი ბროწეული იდგა, და ეს ბროწეულები იმაზე დაცკრიფეო.

— მაშ იქ ქალი კი ვერაინა ჰნახეო? ჰკითხა ხელმწიფემ.

— ენახეო, უთხრა ეაჟმა. მაშინ უთხრა ხელმწიფემ: შეილო, გაუცინარს იმათ მეძახიან, რომ ის ქალი ჩემი ცოლია, იმ ბინძურ დევმა მომტაცა და ის შავი ცხენოსანი ჯარი, ის წითელიც და ის თეთრიც ჩემია და იმან გამიქევაო. ეხლა მოდი შენა და გაიცინე, ვისაც იმოდენა დაგიკარგნიაო.

აღვა მაშინვე ეაჟი, წავიდა კოშკში მოკლა ბინძური, წამოიყვენა დედა, წამოილო მათრახები, ერთი ერთს ჯარს გადაჰკრა, მეორე მეორეს, მესამე—მესამეს, გააცოცხლა და წამოვიდა შინ მშვიდობით.

ქირი იქა, ლხინი აქა,
 ქატო იქა, ფქვილი აქა.
 ელასა, მელასა,
 ჰიქა მეკიდა ყელასა.
 მთქმელსაც და გამგონებელსაც,
 ძილი გამოსთ ყველასა.

ხ ა ლ ხ უ რ ი ლ ე ქ ს ი

გუთნის მოძარბვა

(ი. სიღომონ-ერისთავის წარმოდგენილი)

უთანი ისე გაემართე,
 როგორც რომ მართებულობა:
 პირველ გავთალე ხის რეილი
 სახელ დებული თეღისა,
 მოეუჭერ სახლმე შუაზედ,
 შემოუღერე ყელიცა:
 ყელი კარგად მოუვიდა
 და შუა წელი სრულია,
 კაკლის დედანი შევაბი
 შალაშინ გადასმულია,
 ზედ გაეუკეთე ხელ-კუდი
 როგორც რომ ჩამოსხმულია.
 იფნის ხმალი გავატარე,
 ფარეშით გათანგულია,
 ღირღიტის მორგვი გავთალე,
 პიტალო კაკლის გულია;
 მუხნისა სოლი ვახმარე,
 ხელეჩოთ დაწმენდილია,
 ჯაგ-რცხილის ფერსოს მოგკიდე,
 როგორც დულაბი — კირია.

—
 ისე გაემართე გუთანი,
 როგორც რომ მართებულობა:
 ზედ მოეუბი საყვერები,
 წნელებით გადაბმულია,

შიგ დაეუმართე უღლები,
 ახალი დატუსუღლია;
 შიგ ჩაეუყარე ტაბიკი,
 დათლილი შეინდის გულია,
 შეევაბი აპეურები,
 ახალი დაგრეხილია;
 შეევაბი ხარი-კამეჩი,
 რქა-კუდით შემკობილია,
 ხარები იყო მაღალი
 და კამეჩები სრულია.
 ზედ შეუდგნენ მეხრეები
 სიმღერას ამბობენ ტკბილსა;
 მაჰმო, ხარო შეთვალავ,
 შეინდას უსწორდი მხართანა!
 — აბა, ბიჭებო, გარეკეთ,
 ივანეს ეტყვის ათანა,
 სახრე ფთხილად მოიხმარეთ,
 არ მოახგედროთ მხართანა!
 ბიჭო, გუთნის თავის მეხრევე,
 არ მოზღო დიდი ველია,
 გუთნის გადმოწევისაგან
 არ მოიწყვიტო წელია;
 სახრის ცემა არ დაუწყოთ,
 გაუქნიევით ხელია.
 ყველამ კარგათ გაირეკეთ,
 ნუ მაიგონებთ ძილსაო,
 ეს ჩენი მარჯვე გუთანი
 ველს მალლა უზამს ძირსაო,
 ძალიან გაუჯაერდებით,
 ბელტს გადააწვენს სხვილსაო.
 ფარცხითაც ისე ჩაეფარცხავთ,
 როგორც წისქვილი ფქვილსაო,
 შიგ რომ დაეთესავთ თეთრ პურსა,
 ყანას მოგვიყვანს ხშირსაო.

პ ა ტ ა რ - პ ა ტ ა რ ა

ს ა მ ე ც ნ ი ე რ ო წ ე რ ი ლ ე ბ ი

წერილი მეცხრე

აო ანიკო! მე რომ ჰირველად ჰიდრა ვნახე, მწვანე ტოტებიანი რაღაც მცენარე მეკონა, და წარსულ წერილით სომ შენც შეიტყე, რა ნაირი უცნაური ცხოველი აღმოჩნდა. ახლა მასწავლებელმა გაძაცნო ერთნაირი ცხოველი, რომელიც ისეთი ღამაში რამ არის, რომ სწორედ უვაჟილების კონა გეგონება.

ამ სანახავად მშვენიერ ცხოველს, რომელიც ნამდვილ გადაშლილ უვაჟილს მოგაგონებსო, — მითხრა მასწავლებელმა, ბერძნულად აკტინია ეწოდებაო. აკტინია განსაკუთრებით ცხელ ქვეყნების ზღვებში ცხოვრობსო და აქ ერთ ალაგზე

სადმე ზღვის ქვას ან კლდეებს ეკრობა სოლმე ისე ძაგრად, რომ, თუ კაი დონე არ იხმარე, ვერც კი მოჭკლეჯ ალაგიდგანაო.

ზოგჯერ კი ცურვაც უუარს და ხან ცელქობს კიდევცაო: თავდაყირა ჩაეკიდება ზღვაში, მირს სევით მოიქცევს და ჰირის ფიხების შემწეობით დაცურავს სოლმეო. სიდიდით არც აკტინია არის დიდი ცხოველიო, ზოგი აკტინია ორი-ორე კოჯის ოდენაო; ტანი რბილი აქვს, რომელიც ფე-

რადი ტყავით არის შემოსილიო; თავსე, ჰირის გარშემო, ერთ ან ორ რიგობათ სსიკვებსავით აქვს შემომწკრივებულ ლი ლამაზი ფერადი ფოჩები, რომელნიც ჭინჭარსავით ისუსნებიაწო.

აკტინია მამინ არის უფრო მშვენიერი სანახავი, როცა თავის ფერად-ფერადი ფოჩები გადაშლილი აქვს, და მეტადრე ზღვებში, სადაც აკტინიები ათასობით ზოგი ცურავს, ზოგი ადგილსეა მიკრობილი და ნამდვილ ყვავილებიან ბაღს მოგაკონებსთო. ამის გამო უწინ აკტინიებს ზღვის ვარდებს უწოდებდნენ და დიდხანს მეცნიერებსაც კი მართლად ზღვის ყვავილებად მიანხდათო.

გადაშლილ აკტინიას სელის შესება არ უყვარს, მაშინადვე ფოჩებს შეიკუმშავს სოლმეო.

აკტინიაც თურმე ძალიან ღორმუცელა ყოფილა. მისი საჭმელი ზღვის ჭიაღუა არისო, რომელთაც ჰირის გარშემო მოსწმულ ფოჩებით სუსსავს, მერე ჰირთან მიაქვს და ჭელაზავსო. მოუნელებელ საჭმელს ჰირიდგანვე ჭერის და ზოჯჯერ ისე ძლიერ ირჯება, რომ კუჭს სრულებით გადმოიბრუნებს, ასე რომ კუჭი ჰირიდგან გარედ ბურთსავით გამოებერება სოლმეო და მერე, რამდენიმე ხნის შემდეგ, უკანვე შეაქვსო.

როგორც ჭიდრა, აკტინიაც თურმე ძნელი რამ მოსასპობელი ყოფილა. რამდენ ფოჩსაც მოსჭრი, იმდენს ახალს ამოიხეთქავსო; შეიძლება ყველსავით ჩამოუთალო გვერდები, მანც სელასლად დანაკლისი შეევისებაო, თავს მოსჭრი, თავი ამოუვა, ბოლოს მოსჭრი, ბოლო მოებებო; შეიძლება სედ შუასე გარდიგარდმო გადასჭრაო, მაშინ ბოლოსე ფოჩებიან თავს მოიბამს და ნადირობას დანიწეებსო.

როგორც ჰიდრა, აკტინიაც სამ გვარად მრავლდება: კვერცხებით, კოკრობით და გაუოფით. კვერცხები უხნდება ტანის შიგნეულობაში, აქვე ზღარტობენ და მერე ეს ახალი თაობა აკტინიასი კუჭში გადადის და კუჭიდან კიდევად ზირით დაჭბადავს სოლმე თავის ჰაწაწკინტელა ლამაზ-ლამაზ აკტინიებსო.

ზოგიერთა ჯიშის აკტინიებს იტალიაში საჭმელად ხმარობენო. აკტინიებს სილამაზის გაძო ოთახების აუხშადრეუანებშიაც ინახვენ, მაგრამ წყალი უნდა თავისივე ჰქონდეს, ესე იგი მარტო ზღვის წყალში შეუძლიან ცხოვრებაო. შესანახად კი ადვილი შესანახია, ოღონდ სორცი ბლომად აჭამე და საცა გინდა აცხოვრეო.

დაო ანიკო! ბევრი ვინატრე, ნეტა ი ზღვაში ჩამსედა, საცა აკტინიები ვარდსავით გადაშლილი იქმნებიან სოლმე. ვიშ, დედა! რა მშვენიერი სანახავი იქმნებიან!

მასწავლებელმა მითხრა თითო-ოროლათ აკტინიებს ეველა დიდ ქალაქებში ინახვენ, მეტადრე საცა უნივერსიტეტია და ან სოოლოგიური ბაღიო. ზღვაში კი აბა როგორ ჩაგასედო და მე კი მინახავს სცენაზე წარმოდგენილი ოკეანე თავის აუვაუებული ბაღებითაო.

ბოლოს მასწავლებელმა მითხრა: შეძგე მე გაგაცნობ კიდევ ერთ შესანიშნავ ცხოველს, რომელსაც მარჯანს უძახიანო. მე გაშტერებული დავრჩი: აი დიდება შენდა დმერთო! თურმე მარჯანიც ცხოველი ეოფილა! ტყუილად კი არ არის ნათქვამი,—ეური იმიტომ არ იხდება, რომ ბევრს უცნაურს რასმე გაიკებსო.

ს ა მ ე ა ო

თავი მეოთხე

ადმოსკლეტი და დასკლეტი.—დღე და ღამე

ასადილევს ბავშვებმა დაისწავლეს გაკვეთილები და დაიწყეს ოთახში თამაშობა. დათამ დააწყო სკამები ისე, რომ ერთი წყობა წარმოადგენდა ევროპას, მეორე—აფრიკას. აფრიკასა და ევროპას შუა დაადგო ვიწრო გასავალი, რომელიც წარმოადგენდა სრუტეს, მაგრამ სივიწროის გამო ვერ გაიარა და სთხოვა ძმას,—პატარა გვეგანიერებინა საელელოდ. დათა არა სთანხმდებოდა და ეუბნებოდა,—მაგაზე ძალიან რომ გავანიერდეს, მაშინ სრუტეს აღარ ეგვანებაო.

ტასომ მოისურვა აფრიკაში ცხოვრება და იქიდან სათამაშო ეტლით სიარული ევროპაში ძმის სანახევად. ძმა წინააღმდეგი იყო ამისი და ურჩევდა აზიაში გადასახლებას. აფრიკაში რომ ეცხოვრა ტასოს და ხმელეთით წასულიყო ევროპაში ძმის სანახევად, დიდი მანძილის გავლა მოუხდებოდა, აზიაში კი რომ იცხოვროს, ძალიან ადვილად შეუძლიან სათამაშო ეტლით ევროპაში მისვლა.

ტასო დაეთანხმა ძმასა, როცა ნახა, რომ ევროპასა და აფრიკას შუა წყალი სძევს. ტასომაც მიუტანა და დააწყო რამდენიმე სკამი; ეს წყება წარმოადგენდა აზიას.

— აზია მაგ მხარეს არ არის, საითაც შენ სკამებს აწყო,— შენიშნა დათამ, — აზია მარჯვნივა სძევს; ამისათვის იქით უნდა დააწყო სკამები.

ტასო არა სთანხმდებოდა დათას.

— მე თუ ასე დავდექი, აზია მარჯენიე იქნება; თუ მოვბრუნდი, მაშინ მარცხნიე მომექცევა; მაშასადამე შემიძლიან ავაშენო, საცა მინდა.

— არა, როდი უნდა მოსტრიალდე!—უთხრა დათამ,—თუ რუკის პირდაპირ დასდგები, აი ასე, აზია მარჯენიე არ იქნება!

— მართლა,—სთქვა და რუკის მეორე მხარეს მეექვსე ტასო,— აი ახლაც ხომ რუკის პირდაპირა ვდგევარ, მაგრამ აზია კი მარცხნიეა სძევს.

— წარწერებს რომ ვეღარ წაიკითხაე!—წამოიძახა დათამ.

— არც საჭიროა მათი წაკითხვა,—მიუგო ტასომ,—სუყველათფერი ზეპირად ვიცი. მე ძალიან კარგად ვიცი, რომ აქ აზია სძევს, აქ ევროპა, იქ აფრიკა, იქ უნდა იყოს აესტრალია, აქ გრძელი ამერიკის ხმელეთი,—აი, წასაკითხიც აღარა მქონია რა.

— რა ამბავია?—ჰკითხა მამამ, რომელსაც ის იყო გაეთაფეზინა საქმე და შემოვიდა ბავშვებთან სამუშაიფოდ.—რაზედა გაქვთ ბაასი?

— აზია მაშ მარჯენიე არ გვიძევს, მამა?—შეეკითხა დათა.

— ევ იმაზეა დამოკიდებული, თუ როგორა სდგებარ,—მიუგო მამამ.

— აკი გითხარ!—გაეხარდა ტასოს: მე მართალი მითქვამს და საცა მინდა, იქ ავაშენებ აზიას.

— აბა, არც ეგრე იქნება,—სიცილით უთხრა მამამ, შენცა სცდები. როგორცა სიანს, აქაურობა ავირეე-დავირევიათ. თქვენ, მე მგონია, სხვა და სხვა ხმელეთები გიშენებიათ.

— ჰო, მამა, აი ეს ევროპაა,—აუხსნა დათამ,—აქ აფრიკაა; ეს კიდევ სრუტეა, რომელიც ხმელთა-შუა ზღვასა და ატლანტის ოკეანეს აერთებს. ტასო მანდ აპირებდა აზიის აშენებას, ასე რომ ატლანტის ოკეანეში ამოჰყოფდა თავსა.

— მართალი ხარ, და მე ძალიან მიხარიან, რომ შეიგენ ის, რაზედაც ჩვენ დილას ვლაპარაკობდით.

— სხვა მხარეს რომ მივბრუნდეთ?— იკითხა ტასომ, რომელსაც ვერ გაეგო, რატომ არ შეიძლება აზიის ამწენება იქ, სადაც ის აპირებდა.

— მე ვეცდები ყველაფერი აგისხნათ, ალაგეთ თქვენი ეროპა, აზია და აფრიკა, თორემ თქვენ სრუტეში ვერ გამივლია, რომ ქული თავის ადგილას დაედო.

— როგორც გეტყობა, ჩვენთანა რჩები, — არა მამა? — ჰკითხეს განარებულმა ყმაწვილებმა.

— მარტო ერთი საათით: მერე კიდევ უნდა წავიდე სხვაგან. აბა, დაწყეთ თავის ადგილზედ თქვენი ხმელეთები. ტასო ახლავე გაიგებს, რომ აზიის ატლანტის ოკეანეზე მოთავსება შეუძლებელია.

ყმაწვილებმა ყველაფერი მიალაგ-მოალაგეს საჩქაროდ და მიუსხდნენ სტოლს, მამამაც მიიღვა სკამი, დაიღო წინ რუკა და მოჰყვა:

— აი, ხომ ხედავთ: ამისთანა მცირე ადგილს, როგორც ეს ოთანია, ადგილი გასაგებია, თუ გეტყვიან: სარკე მარცხნივა ჰკილია, სკამი მარჯვნივა სდგას, სტოლი ჩემ წინა და ტახტი ჩემს უკანაო. აქაც, თუ მივბრუნდი, უკულმა იქნება: სკამი იდგმება მარცხნივ სარკე მარჯვნივ, სტოლი ჩემს უკან და ტახტი — ჩემ წინ, ერთი სიტყვით, იგივე გამოვა, რაც აზიისა და ეროპის შესახებ. ამისათვის როდესაც მსწავლეულებს უნდოდათ რომელიმე ქვეყნის აღწერა, ჯერ უნდა შეეტყუათ ამ ქვეყნის ნამდვილი მდებარეობა, ესე იგი, ნამდვილათ გაეგოთ, ეს ქვეყანა მარჯვნივ სდევს, თუ მარცხნივ.

ამისათვის საჭიროდ შეიქმნა იმის გაგება, თუ სად არის მზე დილით, შუადღისას და საღამოთი.

ხომ იცით, რომ მზე ყოველ დილით ერთსა და იმავე მხარეს ამოდის ხოლმე.

— ჰო მამი — სთქვა ტასომ, — მზე ყოველ დილით ამ სარკმელებს მიადგება ხოლმე, საღამოთი კი, როცა ჩადის სამხარეულოს.

— ძალიან კარგი. ის მხარე, საიდანაც მზე ამოდის, იწოდება აღმოსავლეთად, საითაც ჩადის, — დასავლეთად.

ლაპარაკში ხშირად ეხმარობთ: „მზე ამოდის ანუ ჩადისო,“ თუმცა კი ნამდვილად ასე არ არის: მზე უძრავად დგას ერთ ადგილას.

— როგორ თუ მზე უძრავად დგას?—გაიკვირვა დათამ,—მამ მუდამ დღე როგორა ეხედავთ, რომ მზე თავს ამოჰყოფს თუ არა, მაღლა-მაღლა მიდის, მერე ძირს ეშვება მანამ, მთლად არ დაიმალება ხოლმე.

— ეგრე გვეჩვენება,—განაგრძო მამამ. კარგა ხნის განმავლობაში, როცა ჯერ არ იცოდნენ, რომ დედამიწა ბურთ-მაგვარია, ხალხი ეგრევე ფიქრობდა, როგორც შენ. ეხლა კი დარწმუნდნენ, რომ მზე უძრავად დგას და მარტო ჩვენ, დედამიწაზე მცხოვრებთ გვეჩვენება, ვითომ იგი მოძრაობდეს.

— დათა, მოიტა, შეილო, შენი რეზინის ბურთი და სანთელი და უფრო უკეთ ავიხსნით ამას. ფარღებს ჩამოეშვებ, რომ დაბნელდეს ოთახში და სანთელს აენთებ; ბურთისა და სანთლის შემწეობით უფრო ადვილად გაიგებთ, მე მგონია, მზის ამოსვლას და ჩასვლას.

მამამ ჩამოუშვა სქელი ფარღები, ასე რომ ოთახში თითქმის მთლად დაბნელდა. მერე ანთო სანთელი და აიღო ბურთი ხელში.

— უყურეთ ახლა,—უთხრა ბავშვებს,—სანთელი იყოს მზე, ბურთი დედამიწა: ხომ ხედავთ, რომ მზეს შეუძლიან გაანათოს მხოლოდ ერთი მხარე დედამიწისა. მეორე მხარე ჩრდილშია. მზისაგან განათებულ მხარეს დღეა, მეორე მხარეს—ღამე, იმ ადგილას კი, სადაც სინათლე და ჩრდილი იყრებიან—ბინდია.

წარმოიდგინეთ, რომ აი, აქ, ზევით, ჩრდილში, მაშასადამე ჩვენში, ღამეა. მე ეხლა ნელ-ნელა მოვატრიალებ ბურთსა, ისე როგორც ჩვენი დედა-მიწა ტრიალებს. უყურეთ! ნათელი ნელ-ნელა ეფინება იმ ნაწილს, საცა ჩვენა ეცხოვრობთ; მაშასადამე ჩვენში განთიადია; თუ ცოტა კიდევ მოვატრიალეთ ბურთი და გავიხედავ ამ ბურთის ნაწილიდგან სინათლისკენ, დაეინახავთ სანთლის ალსა. ეს ისეთივე მოვლენაა, როგორც ისა, რომ ჩვენ აღმოსავ-

ლეთისაკენ გაეხედავთ და ამომავალ მზეს დაეინახავთ ხოლმე. ჩვენ მაშინ მზის დასანახავათ თავის მაღლა აღება აღარ დაგეჰქირდება, რადგანაც მზე „ცის კიდურზე“ სჩანს.

— რასა ჰქვიან ცის კიდური?—ჰკითხა დათამ.

— ცის კიდურს ეძახიან ჩვენი მხედველობის წრეს, ესე იგი დედა-მიწის ზედაპირის იმ ნაწილს, რომელსაც შეგვიძლიან თვალი მივაველ-მოვაველოთ იმ ადგილიდგან, სადაც ვდგევართ. თუ ვაკე ადგილზე ვდგევართ, ეს ზედაპირი უფრო ვრცელია, უფრო შორს მიდის ჩვენი მხედველობა, და რადგანაც დედა-მიწა ბურთ-მაგვარია და ჩვენგან ყველა მხარეს ერთნაირად არის დაშეებული, ამისათვის ყველა შორეული წერტილები ერთ მანძილზე არის ჩვენგან და წარმოადგენს წრესა.

დაეუბრუნდეთ ისევ მზის ამოსვლას. წარმოიდგინეთ, რომ ჩვენ აქა ვცხოვრობთ,—განაკრძო მამამ და აჩვენა ბურთი,—და პირდაპირ მზის ამოსავალ ალაგს ვუყურებთ. ჩვენ დაეინახავთ მზესა, როცა იგი ამოვა. რამდენადაც მეტს მოვატრიალებ ბურთსა, იმდენად ბურთის დიდ მანძილს მოეფინება ნათელი და იმდენად ზევით ადის მზე. უყურეთ! იმ ადგილს, სადაც წინად ღამე იყო, მერე ბინდი, ეხლა ნათელი დღეა, და ჩვენ ისე გვეჩვენება, ვითომ მზემ კარგა ზევით აიწია, ნამდვილად კი ადგილი იცვალა ბურთმა და არა სანთელმა, რომელსაც მზის მაგიერ ვხმარობთ.

— მაშ,—ჰკითხა დათამ,—რატომ ვერა ვგრძნობთ დედა-მიწის ტრიალს, მოძრაობას? როცა შე მივდივარ ან დაეობივარ, მაშინ კი ვატყობ, რომ ემოძრაობ.

— იმისათვის ატყობ, რომ ჰმოძრაობ, რომ შენ გარშემო ყველაფერი დგას, არ იძვრის თავის ადგილიდგან. თუ შენ მოძრაობასთან შენ გარეშემო ყველა საგნებმა დაიწყეს მოძრაობა და იმავე მანძილზე კი დარჩნენ შენგან, რომელზედაც წინად იყვნენ, ვერც მაშინ შეიტყობ შენ მოძრაობას. როცა ნავით დასტურავ წყალში, ჰგრძნობ, რომ მოძრაობ; ამას იმიტომ ჰგრძნობ, რომ წყლის ნაპირები და სხვა საგნები, რასაც შენ ნაფიდეგანა ჰხედავ, არ იძვრიან.

როცა გემი შუა ზღვაში მიდის და ხმელეთი არა ჩანს, შიგ მსხდომნი ვერ ამცნევენ, მიდის გემი თუ სდგას. სწორედ ეკრევე ხდება, როცა დედა-მიწა ტრიალებს: ვერა გრძნობთ მის მოძრაობას, იმისთვის, რომ ჩვენ გარშემო ყველა საგანი ჩვენთან ერთად იძვრის, ტრიალებს. მზე კი რომ უძრავად დგას იმით ვრწმუნდებით, რომ ჩვენ ეიძვრით და გვგონია, მზე მოძრაობს. მატარებელში როცა ზიხარ და სარკმლიდგან გაიყურები. გგონია, მატარებელი დგას, გორები, ჯაგები და სხვა საგნები კი მირბიანო. სწორედ ესევე გვეჩვენება ვითამ დედა-მიწა უძრავათ იდგეს, მზე კი მოძრაობდეს.

ოცდა ოთხი საათის განმავლობაში, ანუ დღე ღამეში დედა-მიწა ერთხელ შემოტრიალდება ხოლმე, და ამ შემოტრიალების ბრალია დღე და ღამეც. აბა, უყურეთ ბურთსა, მე ამას ხელმეორედ შემოვატრიალებ: განათებული ნახევარი თან-და-თან ბნელდება, მერე მთლად დაბნელდება და ნათელი სრულებით აღარა ჩანს დაღამდა. კიდევ შემოვატრიალებ ბურთსა; ხომ ხედავთ, რომ იმ ნახევარზე, რომელზედაც ღამე იყო, ჯერ ბინდ-ბუნდია, მერე განთიადი, ბოლოს ისევ დღე. ასევე იცვლება დღე და ღამე დედა-მიწაზედაც.

ბოლოს სარკმლებს ფარდები ახადეს და სანთელი გააქრეს.

— რა ჰქვიან იმ ადგილს, სადაც მზე თავს ამოჰყოფს ხოლმე დილით? იკითხა ტასომ.

— იმ ადგილსა ჰქვიან აღმოსავლეთი, იმ ადგილს, სადაც მზე ჩადის, დასავლეთს ეძახიან; დასავლეთი სძევს სწორეთ აღმოსავლეთის პირ და პირ სხვა-და-სხვა ქვეყნების რუკებს ისე ჰხატევენ, რომ წინ დაიღო რუკა და წარწერები წაიკითხო, აღმოსავლეთი ყოველთვის მარჯვნივ იქნება და დასავლეთი მარცხნივ. ეხლა კი შეუძლიან მე მგონია; ტასოს იმისი თქმა, თუ რომელ მხრივ უძევს აზია ევროპას?

— პატარა დამაცალეთ, მამა, რუკა გაეხინჯო და გეტყვი. ევროპა აქა სძევს, აზია მარჯვნივ; მაშასადამე აზია აღმოსავლეთითა სძევს. არა, მამა?

— მართალია, აზია აღმოსავლეთითა სძევს. აბა ახლა შენ მითხარი, დათა! რა უძევს ევროპას დასავლეთით?

— ატლანტიის ოკეანე.

— ძალიან კარგი. თქვენ ეხლა იცით ქვეყნიერების ორი მხარე. სხვა მხარეებიც არის. რუკის ზევითა ნაწილსა ჰქვიან ჩრდილოეთი, ქვევითას — სამხრეთი. ისე რომ დასდგეთ, რომ მარჯვენა ხელი აღმოსავლეთისკენა გქონდეთ, თქვენ წინ რაღა იქნება?

— ჩრდილოეთი! — მიუგო დათამ.

— თქვენს უკან?

— სამხრეთი.

— მარცხნივ?

— დასავლეთი.

— ძალიან კარგი. მე მგონია, დღევანდელი ნამუშაობი კარგად იცით. ეხლა კი დროა წავიდეთ, ცოტაოდენი საქმე დამრჩა და უნდა გავათავო დღეს კიდევ.

გეტყვიტ რასმე ჩრდილოეთსა და სამხრეთზე, და თქვენ მაშინ შეიძლებთ დედამიწაზე გზის პოვნას.

თავი მესამე

ჩრდილოეთი და სამხრეთი. — ზამთარი და ზაფხული.

ყმაწვილები მოუთმენლად ელოდნენ, როდის დაიწყებს მამა თავის დანაპირებს.

დათამ იბოვა რუკის ზემოთი და ქვემოთი ორი პატარა ნახევარი „წრისგული“, რომლებზედაც შემდეგი წარწერა იყო: ჩრდილოეთის პოლუსი, სამხრეთის პოლიუსი; ძალიან გულით უნდოდა მათი მნიშვნელობის შეტყობა.

აი, აალაგეს სამოვარი, ჩაის ჭურჭელი, გაშალეს მაგიდაზე რუკა და დაიწყო მამამ.

დღეს ლამპარი მზის მაგიერობას გაგვიწვეს და დაეიწყებ ბურთის ტრიალს, რომელიც წარმოადგენს ჩვენს დედა-მიწას.

მე უკვე გითხარით, რომ დედა-მიწას ანათებს მზე, რომ დედა-მიწა ტრიალებს დასავლეთიდან აღმოსავლეთისაკენ და ამისაგან წარმოსდგება დღე და ღამე. მზე სინათლეს გარდა გვათბობს კიდევ, გვიგზავნის თავის მაცხოველებელ სხივებს. ხომ იცით, რომ ჰაერი მაშინ უფრო თბილია, როცა მზე ანათებს, მანამ უმზეო, ანუ მოლრუბლოლ დღეში; ზაფხულში, როცა მზე უფრო მაღლა აიმართება, ძალზე ცხელა ხოლმე.

მე არას აგისნით. შენ, დათა, მკითხვედი ჩრდილოეთისა და სამხრეთის პოლუსებზე. მე ბურთზე მელნით დავესვამ ორ ლაქას. ერთი ლაქა იქნება ჩრდილოეთის პოლუსი, მეორე—სამხრეთისა. ბურთის ირგვლივ შემოვავლებ ხაზსა ასე, რომ ორივე პოლუსი თანასწორ მანძილზე იყოს ამ ხაზიდან, სწორედ ისე, როგორც რუკაზეა გავლებული. ამ ხაზს ზევითა და ქვევით, თანასწორ მანძილზე დავნიშნავ წერტილებით ორ ხაზსა, სწორედ ისე, როგორც რუკაზეა. ევროპა სძევს თითქმის ზევითა ხაზსა და ჩრდილოეთის „პოლუსს“ შუა; ამ ადგილს, რომელიც ევროპას უჭირავს, შემოვავლებ პატარა წრესა.

ცხლა ჩვენი დედა-მიწის ბურთი მზად არის და შეგვიძლიან მისი ტრიალი. ლამზარი იქნება მზე, სწორედ ისე, როგორც დღეს დილით სანთელი იყო. აბა, უყურეთ: დედა-მიწა ტრიალებს, როგორც მე გითხარით თავის ღერძზე. წარმოიდგინეთ, რომ ერთი „პოლუსიდან“ მეორემდის სწორე ჯოხია გატარებული და დედა-მიწა ტრიალებს ამ ჯოხზე სწორედ ისე, როგორც ეჭლის თვალი ღერძზედ.

მაგრამ ნუ დაივიწყებთ, რომ დედა-მიწა თავის ღერძს გარდა, ტრიალებს აგრეთვე მზის გარეშემოც; დედა-მიწის ღერძზე ტრილისაგან წარმოსდგება დღე და ღამე; მზეს გარშემო—წელიწადი.

შეგიძლიან, დათა, მითხრა:—რამდენჯერ უნდა შემოტრიადღეს დედა-მიწა თავის ღერძზე, რომ მზეს გარშემო ერთხელ შემოაუაროს?

დათა დაფიქრდა, მაგრამ პასუხის მიცემა ეძნელებოდა.

— არა, — სთქვა მან ბოლოს, — არ ეცი, მამა.

— იცი, — მიუგო მამამ, — მაგრამ ეერ მიგისაზრებია. რამდენი დღეა წელიწადში?

— სამას სამოც და ხუთი, — მიუგო დათამ.

— მაშასადამე, რამდენჯერ უნდა შემოტრიალდეს დედა-მიწა თავის ღერძზე, რომ მზეს გარს შემოუაროს?

დათა დაფიქრდა, მაგრამ პასუხი კი ვერ მისცა.

— იცი კი, შენიშნა მამამ, — მაგრამ ვერ მიხვდარხარ, რამდენი დღეა წელიწადში?

— სამას სამოც და ხუთი — მიუგო დათამ მარდათ.

— აი, სწორედ მაგდენჯერ, ესე იგი სამას სამოცდა ხუთ ჯერ უნდა შემოტრიალდეს დედა-მიწა თავის ღერძზე, რომ მზეს გარს შემოუაროს, ამასაც ნუ დაივიწყებთ, რომ დედა-მიწა არასოდეს არ მიიღებს ხოლმე ისეთ მდგომარეობას, რომ მის პოლუსებს მზე პირ-და-პირ უყურებდეს.

თქვენ, მგონია, შენიშნავედით, რომ დილითა და საღამოთი ისე არა თბილა, როგორც შუადღისას. ამის მიზეზი ის არის, რომ დილითა და საღამოთი მზის სხივები ალმაცერად, გვერდიდგან ეცემიან დედა-მიწას, შუადღისას კი პირ-და-პირ პოლუსებს არასოდეს არა ჰყვანს მზე ნათელს ისე, როგორც დედა-მიწის დანარჩენ ნაწილებს: პოლუსებზედ მზის სხივები სუყოველთვის ალმაცერად ეცემიან, ამისათვის იქ, პოლუსებზედ, არა ცხელა ხოლმე ისე, როგორც დედა-მიწის იმ ნაწილზე, სადაც მზის სხივები პირ-და-პირ ეცემიან და, აი, სადაც მე შავი ხაზი გაევაღე.

აბა, უყურეთ, დათა და ტასო, ბურთს, რომელიც წარმოადგენს დედამიწას. დედამიწა ისე დაეაყენე და ვატრიალებ, რომ მზე შავ ხაზს, რომელსაც დედა-მიწის სარტყელი დეარქვით, სუყოველთვის პირ-და-პირ უყურებს; მაშ მიხვდებით, რომ ყველაზე ძალიან დედა-მიწის ამ ნაწილზე უნდა ცხელოდეს.

დედა-მიწა რომ ისეთ ნაირად მოძრაობდეს, რომ მისი ხაზი სუყოველთვის მზესა ჰქონდეს მიშვერილი, მაშინ დედა-მიწის ყველა

ნაწილებზე გამუდმებით ერთი და იგივე წელიწადის დრო იქნება. დედა-მიწას შუა.

ხაზის გარშემო იქნებოდა გამუდმებული ზაფხული, იმის აქეთ-იქითა ადგილებში—გაზაფხული, შემდეგ ადგილები, სადაც განუწყვეტელი ზამთარი უნდა ყოფილიყო. ერთის სიტყვით, დედა-მიწაზე მარტო დღე ღამით და ღამე დღით შეიცვლებოდა; წლის დრონი კი ერთი და იგივე იქნებოდა ყველგან და ყოველთვის.

ეს კი, როგორც იცით, ასე არა ხდება. ჩვენში, როგორც დედა-მიწის სხვა ნაწილებშიაც, თავის დროზე ზაფხულიც არის, შემოდგომაც, ზამთარიც და გაზაფხულიც.

დედა-მიწის სარტყელი სუყოველთვის მზის პირ-და-პირ, არ არის ხოლმე. დედა-მიწის ხან ერთი მხარეა მზის პირ-და-პირ, ხან მეორე. ექვს თვეს დედა-მიწის ერთი ნახევარია მზისკენ მიქცეული, ექვს თვეს—მეორე, დედა-მიწის იმ ნაწილზედ, რომელიც მზეს უყურებს პირ-და-პირ, ზაფხულია, ამ დროსვე მეორე ნახევარზედ—ზამთარია. ექვს თვეს ახლა იმ ნაწილზედ, რომელზედაც ეხლა ზაფხული არის, ზამთარი იქნება, მეორეზედ — ზაფხული.

იმ ხაზებს, რომლებიც წერტილებით გავეაღებთ ბურთზედა და რუკაზე, ეძახიან მისაქცევ ხაზებს. ამ ხაზებს იმისათვის დაარქვეს ეს სახელი, რომ როცა დედა-მიწის რომელიმე ნაწილია მზისკენ მიშვერილი, მაშინ მზის სხივები პირ-და-პირ ეცემიან დედა-მიწაზედ მხოლოდ ამ ხაზებამდის. დანარჩენ ადგილას, პოლიუსებამდის, მზის სხივი აღმაცერად ეცემა.

ერთის სიტყვით ეს ხაზები არის საზღვარი, რომლის იქითაც პოლუსამდე მზის სხივი აღმაცერად ეცემა. ამისათვის მისაქცევ ხაზსა და დედა-მიწის სარტყელ შუა მდებარე ქვეყნები იწოდებიან ცხელ ქვეყნად.

იმ გარემოებას, რომ დედა-მიწის ხან ერთი მხარეა მზისკენ მიქცეული, ხან — მეორე, ის მნიშვნელობაცა აქვს, რომ ზაფხულში გრძელი დღეები იცის, ზამთარში მოკლე.

რომ უფრო უკედ გაიგოთ ესა, ყურადღება მიაქციეთ ბურთს,

რომელიც ისე მიჭირავს, რომ მისი ორივე პოლუსი ერთ მანძილზე არიან ლამპარიდგან, თქვენ, რასაკვირველია, ამცნევთ, რომ ბურთის ნახევარია განათებული; ამ განათებულ ნახევარზედ ეხლა დღეა, ხოლო მეორეზედ — ღამე. მინამ დედა-მიწა ისეთ ნაირად სდგას, რომ მზე სწორეთ მის სარტყლის პირ-და-პირ არის, დღე და ღამე თანა-სწორია, ე. ი. ჩვენშია ც და მთელი ცის ძირზე დღე და ღამე თორმეტ-თორმეტი საათია, რადგანაც დედა-მიწა თავის ღერძზედ ერთხელ შემოტრიალებას ოცდა ოთხს საათს უნდება.

მაშინ კი, როცა დედა-მიწის რომელიმე ნახევარი უფრო იქნება მზისკენ მიქცეული, როგორც ბურთზედაც გაჩვენებთ, — მაშინ ეს წესი იცვლება. მზე დედა-მიწის ერთ-ერთ ნახევარს უფრო მეტად ათბობს და ანათებს, მინამ მეორეს; და რამდენადაც, მაგალითად, სამხრეთის ნახევარი მზისკენ მიიქცევა, ჩრდილოეთისა ნახევარზედ უფრო ხანგრძლივია დღე, მინამ სამხრეთისაზე. ეს ბურთზედაც კარგათ შეგიძლიანთ გაარჩიოთ.

სარტყლის ახლო დღესა და ღამეში მაგდენი განსხვავება არ არის: დღეცა და ღამეც თითქმის თორმეტ-თორმეტი საათია სუყოველთების. ჩრდილოეთისაკენ კი სულ სხვა არის: რამდენიც ჩრდილოეთისკენ მიზღიხარ, იმდენი უფრო დიდია ხოლმე დღე ზაფხულში. როდესაც დედამიწის ჩრდილი ნახევარი უფროა მზისკენ მიქცეული და ისე სდგას, რომ მზის სხივებმა „მისაქცევ“ ხაზებს პირ-და-პირ ეცემიან (ეს მოხდება ხოლმე ათს თიბათვეს). მაშინ ჩვენში ძალიან დიდი დღეებია ხოლმე; და ჩრდილოეთის პოლუსზე მზე სრულებით არ ჩადის: დღესა და ღამეს მარტო პატარა ბინდი ჰყოფს.

იმ დროს მზის სხივები დედა-მიწის ჩრდილო ნახევარზედ ალმაცერად ეცემიან და მაშინ ჩვენში ზაფხულია. მაშასადამე, ათს იენისს (თიბათვეს) მზე პირ-და-პირ დაჰყურებს ჩრდილოეთის მიქცევის წრეს.

მე ეხლა კიდევ შემოვატრიალებ ბურთს ისე, რომ მიქცევის წრის მაგიერ სარტყლის პირ-და-პირ იყოს სინათლე მიქცეული. უყურეთ: ჩდილო ნახევრის მცირედი ნაწილია განათებული; ამის-

თვის დღევ მოკლეა, რადგანაც მზის სხივები ჩრდილო ნახევარზედ აღმაცურად ეცემიან, და, რასაკვირველია, იქ ეციება კიდევ.

11-ს სექტემბერს (ენკენისთვის), ესე იგი უდიდესი დღეებს სამს თვეს შემდეგ, მზე პირ-და-პირ სარტყელს დაჰყურებს, ესე იგი დედამიწა სარტყელით არის მზისკენ მიქცეული. ამ დროს დღე დათანასწორდება ჩვენშიაც და მთელ დედა-მიწაზედაც რამდენადაც სამხრეთის ნახევარი მზისკენ იქნება მიქცეული, იმდენი ჩრდილოეთი მოშორებულია მას (მზეს), იმდენად აღმაცურად ეცემიან მზის სხივები ჩრდილოეთის ნახევარზედ, იმდენად ეციება იქ, იმდენადვე მოკლე იქნება დღე და გრძელი ღამე. ამ დროს ჩრდილოეთის ნახევარზედ არის ზამთარი და შემოდგომა; სამხრეთისაზე—გაზაფხული და ზაფხული.

12-ს დეკემბერს (ქრისტიშობისთვის) სამხრეთის მიქცევის წრე მზის პირ-და-პარაა, მაშასადამე სამხრეთის პოლუსზე რამდენსამე თვეს დღე არის ხოლმე, პირიქით, ჩრდილოეთის პოლუსზე ამდენსამე ხანს გასტანს ღამე.

— მთელს თვეებს გასტანს ხოლმე ღამე?!—გაიოცეს ყმაწვილებმა—რას აკეთებენ მერე იმ დროს იქაური ხალხი. მზე მართლა არ ამოდის ხოლმე იქა?

— არ ამოდის, მაშ! თქვენ კარგათა ხედავთ, რომ ბურთის ჩრდილოეთის ნახევარი სრულებით ბნელშია მაშინ, როდესაც სამხრეთის ნახევარი განათებულია. ესევე ხდება სამხრეთის ნახევარზედ, როდესაც ჩრდილოეთის ნახევარია განათებული. ჩვენ, ვინც პოლუსებზედ ძალიან ახლო არა ვცხოვრობთ, სრულებით არა ვართ ხოლმე მზის სინათლეს მოკლებულნი, როგორც პოლუსების მცხოვრებნი, თუმცა 12-ს დეკემბერს ჩვენშიაც ძალიან მოკლეა და დღე გრძელი ღამე, და რადგანაც მზის სხივები ჩრდილოეთის ნახევარზედ უფრო აღმაცურად ეცემიან, მინამ სამხრეთისაზე, ამისათვის აციედება ხოლმე კიდევ ჩვენში და ზამთარია.

იმ დროს, როდესაც სამხრეთის მიქცევის წრე მზისკენ მიბრუნდება, დედა-მიწა თავის სარტყლით მიიქცევა ხოლმე მზისკენ. და

რამდენიც მზე სარტყლისკეს გადაიხრება, იმდენი დღე გრძელდება სამხრეთის ნახევარზე, ასე, რომ ცხრას მარტს მთელს დედა-მიწაზედ დღე და ღამე თანასწორდება. ამ დროს მზის სხივები რამდენიც ხანი გადის, იმდენი პირ-და-პირ ეცემიან და დადგება გაზაფხული და ზაფხული, სამხრეთის ნახევარზედ კი ამ დროს — შემოდგომა და ზამთარია.

ეხლა მიხედვებოდით, რისაგან წარმოსდგება წელიწადის ოთხი დრო: გაზაფხული, ზაფხული, შემოდგომა და ზამთარი; იცით აგრეთვე ისიც, თუ რისაგანა ხდება ის, რომ ზაფხულში უფრო გრძელია დღე, მინამ ზამთარში.

ეგ ყველა კარგი, — უთხრა დათამ მამას, — მ-გრამ პოლუსებზედ ცხოვრება როგორ შეიძლება, რომ იქ მზე არ ამოდის და იმდენი ხანი გრძელდება ღამე? მე რაც უნდა მომცენ, იქ ვერ ვიცხოვრებ.

— მართალია, — მიუგო მამამ, — ძნელია იქ ცხოვრება, მაგრამ ბევრნაირად საყურადღებოც კია ის ადგილები; შემდეგ ბევრს კარგს რასმე გიაშობობთ იმ ადგილებზედ.

— თუ პოლუსებთან მართლა მაგდენი ხანი არა ჩანს ხოლმე მზე, — შენიშნა ტასომ, — მაშ იქ ძალიანაც ეციება.

— რასაკვირველია, ძალიანა ცივა, — მიუგო მამამ. ყველაზედ ძალიან და მუდმივ მიქცევის წრეებ შუა თბილა. ნამდვილი ზამთარი და თოვლი იქ შეუძლებელია, რადგანაც დედა-მიწა საითაც უნდა მიბრუნდეს, მზე მაინც სარტყელს პირ-და-პირ დაჰყურებს.

— რადგანაც პოლუსები თავის დღეში არ არიან ხოლმე მზის პირ-და-პირ მიქცეულნი, როგორც სარტყელი და მიქცევის წრეები, ამისათვის იქ ძალიანა ცივა. ევროპა სძევს სარტყელსა და ჩრდილო პოლუსს შუა; ერთის სიტყვით, ისეთი ადგილი უჭირავს, რომ არც ძალიანა ცივა, არც ძალიანა ცხელია; ჩრდილო პოლუსის ახლო-მახლო ზაფხული ხან ძალიან მოკლეა; გრძელდება იქამდის, მანამ ჩრდილო მიმოქცევის წრე მზისკენ არის მიქცეული. დანარჩენი დრო იქ ზამთარია და საშინლად ცივა. იგივე ხდება სამხრეთის პოლუსზედაც.

ამით ვათაგებ ჯერ-ჯერობით ჩემ საუბარს ჩრდილეთზე და სამხრეთზე.—აბა, ტასო! მითხარ: სად სძევს ჩრდილოეთი?

— ჩრდილოეთი?— შეეკითხა ტასო, — ჩრდილოეთი, იქა სძევს, სადაც ჩრდილოეთის პოლუსია.

— მართალია, მაგრამ, აბა, რუკაზედ მაჩვენე.

— აი, მამა, აქ არის, ზევით.

— ძალიან კარგი. აბა, დათა, შენ სამხრეთი მაჩვენე.

— სამხრეთი სარტყელთანა ძევს, — მიუგო დათამ.

— მართალია, სარტყელი ჩვენგან სამხრეთითა სძევს, მაგრამ სამხრეთი სარტყელზედ კი არა ძევს. შენ ისევე უნდა გჩვენებინა, როგორც ტასომ ჩრდილოეთი.

— მაშ თუ ვგრეა, სამხრეთი სძევს იქ, სადაც სამხრეთის პოლუსია, — მიუგო დათამ.

— ვგრეა. მე ეხლა მიინდა გითხრათ ის, თუ როგორ შეიძლება სამხრეთის პოენა მზის შემწეობით. თქვენ იცით, რომ ჩვენ ჩრდილოეთის ნახევარზედა ვცხოვრობთ, რომ პოლუსები მზის პირ-და-პირ თავის დღეში არ არიან ხოლმე მიქცეულნი; მაშასადამე, მზე ჩვენგან სამხრეთით არის ხოლმე. შუა დღის დროსაც არ დაგვეურებს ჩვენ მზე პირ-და-პირ, როგორც სარტყელსა და მიმოქცევის წრეებს; ის სუყოველთვის ჩვენზე სამხრეთით არის. და რადგანაც დედა-მიწა ყოველთვის თანაბარათა ტრიალებს თავის ღერძზე და ერთსა და იმავე დროს უნდება შემოტრიალებას, ამისათვის შუადღისას მზე ძალიან მაღლაა ხოლმე და სამხრეთზედა სდგას.

თქვენ ეხლა შეგიძლიანთ ყოველი მხრის აღნიშვნა და გაგება. აღმოსავლეთია ის მხარე, საიდგანაც მზე ამოდის; დასავლეთი საითაც მზე ჩადის; სამხრეთი, სადაც მზე შუადღისასა სდგას, ჩრდილოეთი—ის მხარეა, სადაც მზე თავის დღეში არა ჩანს. აი, ამისათვის. ექძანით იმ მხარეებს აღმოსავლეთს, დასავლეთს, შუადღეს და შუალამეს.

თუ ვიცით რომელიმე მხარე, ამის შემწეობით ძალიან ადვილია დანარჩენი მხარეების პოენაც. ამისათვის მეცნიერებმა მოიგო-

ნეს ერთნაირი იარაღი, რომელსაც კომპასი ჰქვია. კომპასი შესდგება პატარა რგვალი კოლოფისაგან, რომელსაც ზემოდან მინა ხურავს. კოლოფის ძირზედ გამაგრებულია ნემსი; ამ ნემსს ამოცმული აქვს ადამანტიანი ისარი, რომელიც თავისუფლად მოძრაობს, ტრიალებს. საით მხარესაც გინდა მიატრიალო კოლოფი მარჯვნივ, გინდა მარცხნივ,—ისრის ერთი წვერი ჩრდილოეთისკენ მიიქცევა, მეორე —სამხრეთისკენ. ამ იარაღის შემწვობით ძალიან ადვილი საპოვნელია ჩრდილოეთი, და რაკი ჩრდილოეთი გვეცოდინება, დანარჩენი მხარეების პოვნაც ადვილია.

— აბა, დათა, შეგიძლიან ამიხსნა, როგორ იპოვი დანარჩენ მხარეებს?

— შემიძლიან,—მიუკო დათამ,—თუ ჩრდილოეთი გვეცოდინება, სამხრეთის პოვნაც ადვილია: ის ჩრდილოეთის პირ-და-პირ სძევს.

— მართალია. მე როგორც გითხარით, ყოველი რუკა ისე იხატება, რომ ჩრდილოეთი ზევით არის ხოლმე მოქცეული, მაშასადამე, სამხრეთი ძირს იქნება. აღმოსავლეთი საით მხარესლა იქნება?

— აღმოსავლეთი—მარჯვნივ იქნება, —მიუკო ტასომ.

— ძალიან კარგი.

— დასავლეთი მარცხნივ,—დაუმატა დათამ.

— მაშ თუ ევ ევრეა, შუადღისას რომ მზისკენ ჰქმნათ პირი, ზურგს უკან რომელი მხარე იქნება, ან მარჯვნივ და ან მარცხნივ?

— აღმოსავლეთი იქნება იქით, საიდგანაც მზე ამოდის,—ე. ი. მარცხნივ,—მიუკო დათამ,—დასავლეთი—მარჯვნივ.

— და თუ აღმოსავლეთისკენა ექენი პირი,—სიტყვა გააწყვეტინა ტასომ,—მაშინ მარჯვნივ იქნება სამხრეთი, მარცხნივ—ჩრდილოეთი.

— კარგი და კეთილი,—მოუწონა მამამ,—აბა ახლა შენ მითხარ, დათა,—შენ რომელი მხარელა გექნება მარჯვნივ, დასავლეთისკენ; რომ მიბრუნდე?

— ჩრდილოეთი. ეხლა ეს ძალიან კარგათ ვიციოთ, მამა,—უთხრა დათამ სიცილით,—შეგიძლიან ეს აღარ გვეკითხო.

— ეგ მართალია, მაგრამ ერთი რამ არ ვიცით კიდევ ამის შესახებ და იმის ცოდნაც საჭიროა. როდესაც რუკას უყურებთ, ხედავთ, რომ ჩრდილოეთსა და სამხრეთს შუა, ანუ აღმოსავლეთსა და დასავლეთს შუა ძვეს კარგა მოზრდილი მანძილი, რომლის გაგებაც ძალიან ადვილია. მაგალითად, იმ ცის კილურის ნაწილს, რომელიც აღმოსავლეთსა და დასავლეთს შუა ძვეს, ჰქვიან ჩრდილოეთ—აღმოსავლეთი,

ეხლა, მე მგონია, თქვენ თვითონ შეგიძლიანთ დამისახელოთ, რა ჰქვიან იმ ნაწილს, რომელიც დასავლეთსა და ჩრდილოეთს შუა ძვეს.

— ჩრდილოეთ-დასავლეთი, — წამოიძახა დათამ.

— იმ ნაწილს, რომელიც დასავლეთსა და სამხრეთს შუა ძვეს?

— სამხრეთ-დასავლეთი.

— კარგი! სამხრეთსა და აღმოსავლეთს შუა?

— სამხრეთ-აღმოსავლეთი, — მიუგო ტასომ.

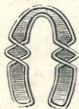
— ძალიან კარგი! — აღერსიანათ მოუწონა მამამ. — დღეს ეს ვიკმაროთ: ცოტა გვიან არის. თქვენი ძილის დროა. ხვალ დილით ადრეით იმ დროს, როდესაც მზე ამოვიდეს აღმოსავლეთიდან, და, როდესაც სამხრეთზედ იქნება, სასეირნოდ წავიდეთ.

ერ. ბაქრაძე

ჰერაკლი

(შემდეგი*)

ყო ერთი საკვირველი დეე-გმირი, სახელად ანთეოზ, შვილი დედა-მიწისა. როგორც კი შეჰხედებოდა ვისმე ძლიერ ღონიერს, იმ წამსვე დაეჭიდებოდა, დასცემდა და მოჰკლაედა. ბევრთან ჰქონებია ანთეოზს ბრძოლა და ყოველთვის გამარჯვებული დარჩენილა; მისი მძლეველი არსაითა სჩანდა. თუ იშვიათად ვინმე გამოჩნდებოდა იმასავით ღონიერი და წააქცევდა მას, ანთეოს დაეცემოდა მიწაზე თუ არა, ერთი-ორად უფრო მეტს ღონეს მოიციმდა დედა-მიწისაგან, წამოხტებოდა ზეზე, ხელ-ახლად შეეებოდა და უთუოდ დაამარცხებდა. დედა-მიწა ერთგული იყო თავის შვილის ანთეოზისა და ყოველს შეხებაზე ძალას უმატებდა მას.

ერთხელ შეიბნენ ანთეოზ და ჰერაკლი. კაი ხანს იბრძოდეს. სძლია ჰერაკლიმ და დასცა რამდენიმეჯერ, მაგრამ ანთეოზ ხელ-ახლად წამოხტებოდა და კიდევ უფრო ღონიერად დაეტაკებოდა ხოლმე. ბოლოს მიუხედა ჰერაკლი საიდუმლოს: მოჰკიდა მარჯვედ ხელი და ციე-ციე აიყვანა მალლა, მიწაზე სულაც აღარ დაადგმევინა ფეხები. მაშინ უსუსტა ანთეოზს ღონემ, ასე ცივად აყვანილს მოუჭირა ჰერაკლიმ ხელი და სული ამოახდინა.

იმ ქვეყანაში, სადაც ჰერაკლისა და ანთეოზს ბრძოლა ჰქონდათ, სცხოვრობდნენ ერთი ნამცეცა ადამიანები, ჯუჯა კაცები, რომელნიც ემორჩილებოდნენ ანთეოზს. დიდი მწყალობელი იყო მათი ანთეოზ: იგი იფარავდა მათ დაუძინებელის მტრებისგან, წეროებისგან, რომელთაგან სიცოცხლე ჰქონდათ გაჭირებული. ჯუჯა-კაცებიც ერთგულნი იყვნენ მისი და ცდილობდნენ მის სამსახურს და სიამოვნებას. ამიტომ ძლიერ შეაწუხა ეს წერილი ხალხი ანთეოზის

*) იხილე „ჯეჯილი“-ს მე-5 №-რი.

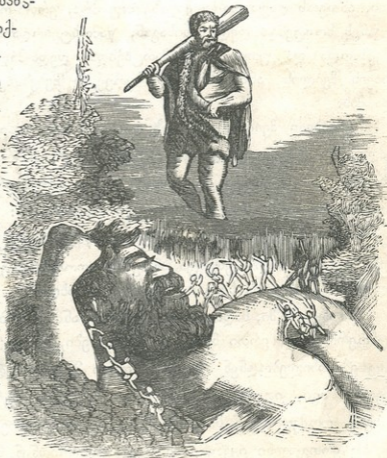

სიკვდილმა; როგორც კი შეიტყვეს ეს ამბავი, ყველანი შეიკრიბნენ და ცხარე ცრემლით სტიროდნენ თავის მფარველის დაკარგვას.

ჰერაკლი მეტად დაიღალა ანთეოზთან ჭიდაობით და, როდესაც სძლია იგი, დაწვა და ღრმა ძილს მიეცა. ამ დროს ჯუჯა კაცებმა რჩევა გამართეს,—რა ვუყოთ ჰერაკლის, სამაგიერო როგორ გადაეუნადლოთო. იფიქრეს, იბაასეს და ბოლოს ასე გარდაწყვიტეს: „ღონით ჩვენ იმას ვერაფერს დავაკლებთ,—შეიძლება ერთის ფეხის დადგმით სულ ყველანი გავგვსრისოსო, და ისა სჯობია, რომ მძინარეს მივეპაროთ, ცხვირ-პირი გამოვუტენოთ ბამბითა და ნაძენძებით და დავახნოთო, მოგროვდა აუპარებელი ჯუჯა ხალხი, შეიარაღებული ფარ-შუბებით; მოიტანეს ბამბა და ნაძენძები, გარს შემოეხვივნენ ჰერაკლის და იწყეს იმის მკერდზე ასელო.

სასაცილო რამ სანა-

ხავი იყო: კაცი იფიქრებდა, პაწია ბოეშეები აღიან დიდს უზარ-მაზარ მთაზეო; ერთის ქმენითა და ვაი-ვაგლახით მობობლადნენ მალლა. ბოლოს, როგორც იყო, ავიდნენ გმირის მკერდზე და დაიწყეს მუშაობა, მაგრამ იმისთანა თქვენს მტერს, იმათ საქმე მოუვიდათ!

ისეთ ნაირად

ფშინავდა ჰერაკლი, რომ გვეგონებოდა საოცარი ქარიშხალი ამოვარდნილა, რომელიც ყველაფერს გლეჯს და ამტერვსო. ყოველ

მის ამოსუნთქვაზე პანტასავით ცვიოდნენ ძირს ჯუჯა კაცები. ბამბასა და ნაძენძენს აბა რალა დააყენებდა ჰერაკლის ნესტოებში და პირში. რომელსაც კი მოხვდა ცხვირის ნესტოებიდგან გამონასროლი ბამბა-ნაძენძი, ვერც ერთი თავის ალაგას ველარ დამაგრდა: სულ ყირამალა გადმოდიოდა ძირს და თავ-პირს იმტერედა.

მერე რომ ველარაფერი გააწყვეს, გარდასწყვიტეს, დაესწათო. ამ აზრით მოაგროვეს ბევრი შეშა და თივა, შემოაწყვეს გარშემო და წაუკიდეს ცეცხლი. აი, მხოლოდ ახლა იგრძნო ჰერაკლიმ, რომ რალაც ამბავიარო და გამოიღვიძა. წამოდგა ფეხზე და რა დაინახა, გარს ახვევია რალაც წვრილ-წვრილი ადამიანები, თითო გოჯის სიგრძე, ძალიან გააკვირვა ჰერაკლი ამ ხალხის გულადობამ: თავის დღეში ვერ წარმოიდგენდა, თუ ამისთანა ჯუჯა კაცები რასმე გაჰბედადნენ მის წინააღმდეგ. მოუსვა ხელი და ერთი ხელის მოსმით მთელი ლაშქარი მუჭაში გამოიმწყვდია. მერე შეუკრა ხელ-ფეხი, დაჰკიდა ყველანი ერთს გრძელს ჯოხზე, მხარზე გაიდვა და წავიდა თავისთვის. ამ მდგომარეობაში რომ იყენენ ჯუჯა-კაცები, ისე ხეანცალობდნენ, რომ სიცილი მოჰგვარეს ჰერაკლის და კარგს გუნებაზე დააყენეს. მაშინ ჰერაკლიმ აპატივა მათ თავხედობა და თავისუფლება მიანიჭა. ჯუჯა-კაცები შეეხვეწნენ ჰერაკლის, რადგან სიცოცხლეს გეაჩუქე, ერთი წყალობა კიდევ გეიყავიო, — წეროებისაგან დაგეიხსენი, რომელთაგან დამწარებული გვაქვს წუთის სოფელიო.

ჰერაკლიმ შეიწყნარა მათი თხოვნა, წავიდა იქ, სადაც წეროები ბუდობდნენ და მთელი გუნდი ამოსწყვიტა, რომელიც შესდგებოდა რამდენისამე ათასისაგან. ჯუჯა-ხალხმა მადლობა გამოუცხადა ჰერაკლის და დიდი წვეულებაც გამართა მის პატიესაცემლად, მაგრამ ხათაბალა ის იყო, რომ ვერაფრის გზით გაძლომა ვერ მოუხერხეს თავის სტუმარს. რამდენიმე ასი კაცი მარტო ჰერაკლის ემსახურებოდა; სულ ორივე ხელებით აყრიდნენ პირში საჭმელს, მაგრამ მის ამოპირვას არა გაეწყო-რა.

საბერძნეთის ერთს დიდ კუნძულზე, სახელდობ ვებვაზე, იყო ქალაქი ეხალია. ამ ქალაქის მეფე, სახელად ვერითი, ისე კარგად

ისროდა ისარს, რომ მისი სახელი განთქმული იყო, როგორც ჩინებული მშვილდოსნისა. ფაქებიც კარგი მშვილდოსნები ჰყავდა. ერთხერლ გამოაცხადა ევრით მეფემ, ვინც მშვილდ-ისრის ხმარებაში მომიგებს და უფრო შორს მოარტყამს მიზანში, იმას მიესცემ ჩემს მშვენიერს ქალს იოლასაო. ჰერაკლიმ რომ შეიტყო ეს ამბავი, წავიდა და ესტუმრა ევრითს.

გაეგვიბრენ ერთმანერთს ჰერაკლი და ევრითი. გამარჯვება ჰერაკლის დარჩა, მაგრამ ევრით მეფემ უმტყუნა მას, პირობა აღარ აუსრულა. ამ გვარი საქციელი ძლიერ საწყენად დაურჩა ჰერაკლის, რადგან თითონ იგი პირიანი კაცი იყო და თუ სიტყვას მისცემდა ვისმე, მტყუნება შეუძლებელი იყო. ჰერაკლის უნდოდა მაშინვე ჯაერი ამოეყარა ევრითისა და კარგად დაესაჯა იგი უპირობობისათვის, მაგრამ როგორც იყო თავი შეიკავა. გავიდა რამდენიმე ხანი.

ერთხელ ევრითის, ფაქი, იფიტი, მოვიდა ჰერაკლისთან და უთხრა, რომ მამა ჩემს ხარები დაეკარგა და იქნება მომძებნიოო. ჰერაკლი და იფიტი კარგად იცნობდნენ ერთმანეთს, ჰერაკლიმ უთხრა. კარგი მოგეხმარებიო, და წავიდნენ ხარების საძებრად. პირველად ქალაქის გალავანზე ავიდნენ, რომ იქითგან გადაეხედათ, ხომ არსად სჩანს ხარებიო. ამ დროს მოაგონდა ჰერაკლის ევრით მეფის საქციელი, ძალიან აღელდა, ჰერაკლი იფიტს და გადაადგო გალავნიდან. იფიტმა თავი გაიტეხა და მოკვდა. ამასვე გარისხდა ზევესი და ჰერაკლი ძლიერ ავად შეიქნა ცხელებით.

ამ ავადმყოფობაში გაგიჟდა კიდევ და გაიქცა ქალაქს დღელს საკითხავად, როგორ მოვიქცე, რომ დანაშაულობა მოვინანო და მოვრჩეო. პითიამ უთხრა: სამი წელიწადი კიდევ უნდა გაატარო მონობაში და მაშინ გაიწმინდები ცოდვისაგან და კარგადაც შეიქნებიო. ჰერაკლი წავიდა და ეყმო ლიდიის დედოფალს—ომფალას, სამის წლის ვადით*)

*) ლიდია მღებარებდა მცირე აზიის ნახევარ კუნძულზე.

სამი წელიწადი რომ გავიდა, ჰერაკლი თავისუფალი შეიქნა და ხელახლად იწყო გამორული ცხოვრება. კალიდონის ქალაქის მეფეს ენის ჰყავდა მშვენიერი ქალი დენირა. ჰერაკლიმ მოინდომა დენირას ცოლად შერთვა, როდესაც მეუღლე მისი—მეგარა—გარდაიცვალა, მაგრამ მოცილებდ გამოუჩნდა მას ერთი მდინაროს მეფე, სახელად ახელოუსი: ამას უნდოდა დენირას შერთვა. მოცილებებმა არჩიეს, როგორ გარდაეწყვიტოთ ეს სადაო საქმეო, და ბოლოს ასე სთქვეს: „შევებათ ერთმანეთს და ვინც გაიმარჯვოს, დენირაც იმას ჰყავდესო“.

შეიბნენ ჰერაკლი და ახელოუსი. კარგა ხნის ბრძოლას შემდეგ ჰერაკლიმ სძლია ახელოუსი და დასცა ძირს. დაეცა თუ არა ახელოუსი ძირს, მაშინვე გველად გარდაიქცა, დაიწყო სისინი, პირი დაალო და უნდოდა ეკბინა ჰერაკლისათვის. ჰერაკლიმ შესძახა: „განა არ იცი, რომ მე გველის არ მეშინია! ძუძუ მწოვარი ბავშვი არ ვიყავი, რომ ორი გველი დავახჩე! მერე ცხრა თავიანი ჰიდრა მოეკალი! შენი როგორ შემეშინდებო!“

ამ სიტყვებით სტაცა გველს ხელი. მაშინ გველი დიდუშველვებელ ხარად გარდაიქცა და რქენა დაუწყა ჰერაკლის. ჰერაკლიმ სტაცა რქებში ხელი და ერთი რქა მოსტეხა. მაშინ დაემორჩილა ახელოუსი და დაუთმო მას დენირა. ჰერაკლიმ აიყვანა დენირა და წავიდა საცხოვრებლად ქალაქს ტრახინს, თესალიაში*). გზაზე მიაღვინ ერთს მდინარეს. რომელიც ძლიერ აღიდებული იყო წვიმებისაგან. მდინარეზე ხიდი არ იყო, მაგრამ იქ ერთი ნესოსს ცენტური ცხოვრობდა, რომელსაც გაჰყავდა ხოლმე მსურველები ამ მდინარეში; ვინც გასამჯელოს მისცემდა, ცენტური შეისვამდა მას ზურგზე და გაიყვანდა გაღმა.

ჰერაკლიმ უთხრა ნესოსს, დენირა შენ შეისვი ზურგზე და გაიყვანეო და მე თითონ გამოვალო.

ჰერაკლი ჩაიდა წყალში და გავიდა კიდევ მეორე ნაპირს; რომ გავიდა, მოხედა უკან და რას ხედავს! ნესოსს მოუხვევია ხელი

*) საბერძნეთის ნაწილი იყო.

დენირასათვის და მირბის როგორც შეუძლია. გაჯავრდა მაშინ ჰერაკლი, ესროლა ცენტაერს ჰიდრის ღვიძლში ამოვლებული ისარი და დასჭრა. ნესოსმა მალე სული დალია, როდესაც კედებოდა, საიდუმლოდ უთხრა დენირას, ცოტა ჩემი ჭრილობითგან გამოინადენი სისხლი შეინახე და, თუ როდისმე ჰერაკლის გული გაუგრილდეს შენზე და აღარ უყვარდე, ეს სისხლი აკურე მის ტანისამოსს და ისევე ძლიერ შეგიყვარებსო. საწყალს დენირას მართალი ეგონა; ფიქრადაც არ მოსვლია, თუ ბოროტ ცენტაერს ამ საშვალებით ჯავრის ამოყრა უნდოდა ჰერაკლისა.

* * *

დიდხანს ცხოვრობდა ჰერაკლი ქალაქს ტრახინს ცოლშვილიანად და ჩვეულებრივად ატარებდა თავის სიცოცხლეს: მუდამ საქმეში იყო, მუდამ მიმოდიოდა სხვა-და-სხვა ადგილებში, საწყლებს ჰშველოდა და ბოროტ ადამიანებს სასჯელს აყენებდა.

პარნასისა და ეტას მთებს შორის ხეობებში სცხოვრობდა ერთი პატარა მხნე ხალხი—დორელები, რომელიც ძლიერ შეწუხებული იყო მეორე ხალხისაგან—დრიონებისაგან. დრიონები რიცხვით ბევრნი იყვნენ და სიზარულად დორელებს. დორელების მეფეს გაგონილი ჰქონდა ჰერაკლის გულკეთილობა და შეელა სთხოვა. ჰერაკლი დიდის სიხარულით მიეშველა დორელებს და ისე დაამარცხა დრიონები, რომ ის დღე თან მიუღრთეს და მეორეთ დორელებისათვის აღარა უწყენინებიათ-რა. დორელების მეფე—ეგიმი, მოხუცი იყო და უშილო; ამიტომ უბრძანა მან თავის ხალხს, რომ ჩემს შემდეგ უთუოდ ჰერაკლი გაამეფეთო. დორელებს ძლიერ ესიამოვნათ ეს და მზად იყვნენ აღსრულებაში მოეყვანათ თავის მეფის ბძანება.

ამას შემდეგ ჰერაკლიმ გამოუცხადა ბერძნებს, რომ საომრად მიედღივარ და გამოდითო. შეიკრიბნენ საბერძნეთის სხვა-და-სხვა კუთხიდან სულ რჩეულ-რჩეული ვაჟაკები. დიდძალი ჯარი მოგროვდა. ჰერაკლი გაუძღვა ლაშქარს და წაეიდა ეგეას კუნძულზე ევრით მეფესთან საბრძოლველად. დამარცხდა ევრითი და აიღეს ქა-

ლაქი ეხალია. თითონ ევრითი და მეორე ვაჟი მისი ამ ომში დაიხოცნენ. ბევრი ტყვე წამოიყენა ჰერაკლიმ ეხალიიდგან და იმათ შორის იყო ევრითის ქალიც, მშენიერი იოლა. ჰერაკლი ცოლად ჰფიქრობდა იოლას თავის უფროსი ვაჟის გულისათვის. ტყვეები წინდაწინ გაგზავნა ტრახინს და თითონ უკან ჩამორჩა, რომ სამადლობელი მსხვერპლი შეეწირა ღმერთისათვის. ვიღაც ბოროტმა ადამიანმა დენირას ტყუილი ამბავი მიუტანა, რომ ჰერაკლის შენ აღარ უყვარხარ და იოლა უნდა ცოლად შეირთოსო. მაშინ მოაგონდა დენირას ნესოს თილისმა და განიზრახა მისი ხმარება.

ძველად ჩვეულება ჰქონდათ, რომ მსხვერპლის შეწირვის დროს სუფთა თეთრი ტანისამოსი უნდა სცმოდათ და არა ის, რომელიც ომში ნაცვამი და გასისხლიანებული იყო. ჰერაკლიმ გაგზავნა ცოლთან კაცი და შეუთვალა სუფთა ტანისამოსი გამომიგზავნეო. დენირამ აპყურა ჰერაკლის ტანისამოსს საიდუმლო წამალი და გამოუგზავნა. ჩაიკვა გმირმა ახალი ტანისამოსი. როგორცკი გათბა ტანისამოსი, სხეულს მიეკრა, საოცრად დაუწყო წეა და დაგვა. იმ ზომამდის გაამწარა გმირი ტკივილებმა, რომ სულ შემოითხრიშა ტანისამოსი და ამ დროს საკუთარ ხორცსაც იგლეჯდა სიმწარით. საწამლაე თანდათან ერეოდა და მშველელი არაეინ იყო. დენირამ რომ ეს ამბავი შეიტყო, თავი მოიკლა. ჰერაკლი ატყობდა, რომ აღსასრული მოახლოვებული იყო. თითონვე მოსჭრა ხეები, მოაგროვა შეშა, გააკეთა კოცონი და დაწეა ზედ. ამ დროს მეგობრები გარს ეხეიენენ მას და ტიროდნენ: ჰხედაედნენ, რომ მათი საყვარელი გმირი საუკუნოდ ესალმებოდა ამ ქვეყანას.

იქვე იყო ჰერაკლის ვაჟიც, გილდოსი. ჰერაკლიმ სთხოვა მეგობრებს, წაუყიდეთ კოცონს ცეცხლი და დამწვითო*).

ყველას ემძიმებოდა მისი სიკვდილი და ამიტომ ვერაეინ აასრულა თხოვნა. ბოლოს ერთმა მისის მეგობრის შეილმა — ფილოკტეტმა,

*) ერთს დროს საბერძნეთში მიცვალებულების დასაფლავება იმაში ჰმდგომარეობდა, რომ დასწვადნენ ხოლმე მიცვალებულებს კოცონზე, ფერფლს ჩაჰყრიდნენ ერთნაირს ჭურჭელში — ურნაში და შეინახავდნენ აკლდამაში.

რომელიც ყველაფერში გამგონე იყო ჰერაკლისა, წაუკიდა კოცონს ცეცხლი, თუმცა ამისთვისაც ძლიერ სამძიმო იყო გმირის უკანასკნელი თხოვნის ასრულება.

როდესაც მოედო კოცონს ცეცხლი, საოცარი ქარიშხალი და ჰეჰა-ჰუხილი ასტყდა. ამ დროს ციდან ჩამოეშვა ღრუბელი და აღიტაცა ჰერაკლის სული მალლა ოლიმპის მთაზე, სადაც სუფევდნენ ზევესი და სხვანი უკვდავნი. ჰერაკლის სხეული ჩანთქა ცეცხლმა, მაგრამ მისი სული-კი, აყვანილი ოლიმპზე, უკვდავი შეიქნა და ზევესის წყალობით გაღმერთდა.

ამას შემდეგ აღარაფერი მწუხარება არ შეჰხვედრია ჰერაკლის, მუდამ ნეტარებაში იყო. დანარჩენ ღმერთებსაც ძლიერ გაუხარდათ ჰერაკლის ოლიმპზე ასვლა; ასე გასინჯეთ, ჰერაკ-კი შეურიგდა მას და შეაუღლა მასთან თავისი მშვენიერი ქალი ჰეზა.

ასე დაგვირგინდა ჰერაკლის ღვაწლი: იგი დაუფიწვარი შეიქნა არა მარტო საბერძნეთში, არამედ მთელს ქვეყანაზეც, მიტომ-რომ ბევრი სიკეთე დაჰწერგა, ბევრს დაჩაგრულს მისცა შველა და სარგებლობა მოუტანა ხალხს.

ალექსი ჭიჭინაძე

უღროვო ტრანსახობა

თავგუუნა იჯდა საკუჭნაოში ტილოს ტომარასთან ეურებს განცქეტილი და ღრღნიდა სორბლის მარცვალს მისგანვე გასრულ ტომრიდან. ჯერ ერთი მარცვალი მიირთვა, მერე მეორე, მერე მესამე და აკერ მეთესაც მიაღება. როდესაც კარგა მიაძღა, ახტა კიდობანსედ, სედ დასკუდა და კმაყოფილი თვალთ გარდასედა საკუჭნაოს და წამოიძახა:

— ჩემისთანა ეოხადი და გამჭრიახი განა მოინაოვება ვინმე! საკუჭნაოს კარები დიდი კლიტით დაკლიტულია, მიგ კარებში ღრენია ქოფაკი ძაღლი გამოტოვია, სორბლიანი ტომარა მგერად არის შეკერილი და მეკი გამოვუძელი.

თავგუუნის ტრანსახობას შემდეგ დიდი ხანი არ გამოსულა, რომ ერთბაშად თავგუუნის თვალები დაუბნელდა და ვიღამაც კლანჭებში იგდო.

ცოტა ხანს შემდეგ კატა ახრამუნებდა ჩვენ საბრალო თავგუუნის.

— არა და რა უხაროდა! — ღრუტუნით ამბობდა გამძღარი კატა: — მე რომ მოქონდეს თავი ეგ სულ სხვაა, რადგან მე ვარ ამ სახლის ნამდვილი ბატონი.

ამ ღროს საკუჭნაოს კარი რიღასათვისაც გაღეს და შავი მეძებარი ძაღლი შევარდა საკუჭნაოში. დაინახა თუ არა ბნელ კუნჭულში კატის ბრჭყვიალა თვალები, გამოუდგა დასაჭერად. შემინებული კატა გავარდა გარედ, რის ეოფით თავი დაასწია იმითი, რომ სახლს ძაღლა სასურავში მიიძღა.

— სედავთ ამ ძშიძარასაც თავი როგორ მოაქვს, — წაიღრინა ძაღლმა, — აბა რა ამის საქმეა ბატონობა, ბატონი აქ მე ვარ და სხვა არავინა!

ტრესორა, — ასე ერქვა ძაღლს, — კუდის ქნევით, მსიარულად გავარდა გარედ, გადახტა ღობეს და დაიწყო სიწბილი ლამაზად ამწვანებულ მინდორსედ. იქ ბალახს სძოვდა ერთი მშვენიერი ცხენი, თანაც თავისუფლად დანტობდა, ხესტოები გაჭებოდა და თავი ძაღლს ეჭირბა.

— ერთი ესეც შევაძინო, — გაიფიქრა ძაღლმა და ეეფით გამოუდგა ცხენს. ცხენი უეცრად შედგა, ერთი ისეთი წიხლი ჭკობა, რომ საბრალო ტრესორა უსულოდ დაეცა მიწასედ.

— ვის ეთამაშებოდი, რომ ეთამაშებოდი! — წინვიწვინა ცხენმა და ზიხლით შეიბერტყა თავისი მშვენიერი ფაფარი. ჩემსედ ძლიერი ჰირუტევი განა ვინმე იქმნება! სიწბილშიაც ძარღი ვარ და ღონეც დიდი მაქვს.

მსიარულად მოჭევა ჭენებას და ვერ შეაძნია, როგორ შეჭენებულყო დაბურულ ტყეში. იქ უეცრად წინ შეეფეთა ჰირ დაღრენილი და თვალე - ბრიალა ლომი, ერთ წამს მივარდა ცხენს, დაახალა მიწასედ და გადუკერინა კისერი.

— შე სუფელო ჰირუტეო! დაუღრიალა ლომმა ისეთი სასარელი სძით, რომ დედა-მიწას საჩხარი დააწეებინა, — შენ უნდა ჩემობდე უფროსობას, შე ტრახახო! შეი ტყე, მეფე მე ვარ ჰირუტეებისაც და ბუნებისაც.

ამ დროს ლომს შიგ შუბლში მოხვდა ტყვიან და ცხენის ძვლების კვერდით გაიშოტა.

ბუნების და ჰირუტეების მეფე — მონადირე კაცი გამოვიდა ბუჩქებიდან, ლომს გააძრო ტყავი, მხარსედ გადიგლო, შეუდგა გზას და თანაც ფიქრობდა:

— რა დროს კვეხნა იყო, ის დალოცვილი რომ იკვეხოდა! აკერ ჩემსედ უდიდესიც სომ არის ვინმე!

მაიმუნის სამართალი

ი გ ზ ი

☞ რმა კატამ მოიპარეს ორი კბილა ყველი, მაგრამ ერთი ყველი მეორეზედ უფრო დიდი იყო და ორიენი სწორედ იმას ირჩევდენ.

რომ ვერ მორიგდენ, მაიმუნს სთხოვეს, — გაგვასამართლეო!

— რა საბუთით ითხოვ შენ დიდ ყველს! ჰკითხა მაიმუნმა ჯერ ერთ კატას.

პასუხად მოესმა თორმეტოდჯერ ზედ მიყოლით „მიაუ“!

— შენ რაღა საბუთი გაქვს! ჰკითხა მაიმუნმა ახლა მეორე კატას.

ამანაც პასუხად ერთი თორმეტჯერ უთხრა „მიაუ“!

— ორივეს თქვენ ერთი და იგივე საბუთი გკონიათ და რადგან უსამართლო იქნება, რომ ერთს დიდი მოგცეთ და მეორეს პატარა, სხვა გზა არ არი, — ყველს უნდა ჩამოეაქრა, რომ გაეთანასწორო.

თქვა და აასრულა.

ახლა ორივე ყველი გათანასწორდა, მაგრამ მაიმუნი დააცქერდა ყველს და სთქვა:

— თვალმა მომატყუა, ახლა მეორე შეიქნა მძიმე, ამასაც უნდა ჩამოეთათლო ნაჭერი.

— კიდევ ვერ გათანასწორდა, — სთქვა მაიმუნმა, ახლა მეორე არის დიდი, ამასაც ჩამოეთათლი ნაჭერს.

და ასე მოჰყვა მაიმუნი, ხან ერთს ყველს მოჰკებინდა და ხან მეორეს, სანამ თითო ბეწო არ დარჩა.

მაშინ კი დამოზობილებულმა კატებმა შეშინებული წარმოიძახეს:

— კმარა, კმარა! რაც დარჩა, ის მაინც მოგვეცი!

— რაც დარჩა ის მე უნდა მერგოს ჯაფისთვის, რადგან გაგასამართლეთო, სთქვა მაიმუნმა და ორივე ნაჭერი უცებ გადაყლაპა.

კატებმა გარკვებით შეხედეს, მერე ნაღლიანად დადგნენ თავთავიანთ გზას და თან ფიქრობდენ: არ ჯობდა ერთმანეთში მოერიგებულიყავით, სულ ცარიელ დარჩინას?...

ა ნ დ ა ს ე ბ ი

(გურამიანიდამ)

1. ჭკუის უკეთესი საქონლად არა რა საქონელია.
2. ჯერ მწარე ჭამე, კვლავ ტკბილი, თუ ეძებ გემოვნებასა. ✓
3. ცუდსა მეთევზეს შერჩება უბრალო წყალთა მღვრევანი. ✓

გ ა მ ო ც ა ნ ე ბ ი

ერთი რამ ქვეყნად მავალი, უცხო და საკვირველია,
 ხან აქ გაჩნდება, ხან იქა, სულ დადის გზა-ნათელია;
 ივი ზრდის ერსა და ბერსა, უმისოდ ქვეყნად ბნელია,
 ვინც გამოიცნობს, იგიცა მისივე მაძებნელია.

(წარმოდგენილი ლევანისაგან)

მიერბივარ და მიერბინობ, ვერ დამეწვევა ფრინველი,
 ხან ტყეს გაღვირბენ, ხან ღრესა, არ მომირჩება მთა-ველი;
 ხან-და-ხან კიდევ ვისვენებ, წინ-და-წინ გამაქვს წივილი.
 თუ ღროზე მოვლენ, წაეიყვან, თუ არა, ნუ აქვთ ჩივილი. ✓

ს ა მ ა თ ე მ ა თ ი კ ო გ ა მ ო ც ა ნ ე ბ ი

(წარმოდგენილი გ. ჯუღელისაგან)

ერთმა ბატონმა მისცა თავის მსახურს ათი მანათი (10 მ.), რომ-
 ლითაც უნდა ეყიდა კვერცხები, ქათმები და ბატები. სულ რიცხვით

უნდა ყოფილიყო, ყველა ერთიანად, ასი თავი (100). კვერცხში უნდა მიეცა თითო კაპეიკი, ქათამში თითო აბაზი, ბატში ორ-ორი აბაზი. გამოიცანით ათ მანათათ რამდენი კვერცხი, ქათამი და ბატი მოუვიდოდათ?

(წარმოდგენილი გ. ფირალოვისაგან)

ორი მგზავრი მიდიოდა. ნახეს ერთი ღვინით სავსე ქვევრი. სულ იყო შიგ რვა თუნგი; უნდოდათ თანასწორად გაეყოთ, მაგრამ ერთს ჰქონდა ხუთ თუნგიანი საწყაეო, მეორეს სამ თუნგიანი. აბა, როგორ გაიყვეს, თუ ერთმა ხუთ-თუნგიანით წაიღო ღვინო და მეორემ ქვევრით?

ჩ ქ ა რ ა — გ ა მ ო ს ა თ ქ მ ე ლ ი

(წარმოდგენილი გაბ. ფირალოვისაგან)

ჩემი ჯაყვა მახანთილი, შენსა ჯაყვას მახანთილსა, რას ერჩოდა, რას ებრძოდა, რას ეჯაყე-მახანთილებოდა.

ა ნ ა გ რ ა მ ა

ექვსის ასოსგან შეედგები, ამბებს გეტყვი ყოველ დღესა, თუ უკულმა წამიკითხავ, აირევი გამოდისა.

ე ზ ი ტ ე ს ი ს ი

ს — ფ — ლ — ე — ნ — ხ — ძ — ლ — ლ — შ — გ — გ — ე — რ — ჯ — ხ — .

შ ა რ ა დ ა

პირველი ჩემი სიტყვაა სახელი ჩვენის ძიძისა, მეორე მასზედ მავალი, გამსუქებელი იმისა, შვაში ხაზი აქვს, შემდგენი ორისგან ერთის სიტყვისა; მოელად ყველასი დედაა, უსულო — სულიერისა.

ჭ ე ჭ ი ლ ი

რ ე ბ უ ს ი

ზამ

ში

პ

ჭ-V №-ს გამოცანების ახსნა

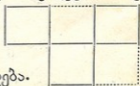
1) ზანი, 2) ღიდ-მარხვა, 3) სასწორი. 4) წისკვილის ქვები და ხორბალი.

ჭმა: ბეჭი და მწეადი

სასაღეჭეტი გამოცანა: 1) პირველს ჰქონია 5 კვერცხი, მეორეს—7, 2) კესჰქონდა 12 კ.—პირველ მათხოვარს მისცა $6\frac{1}{2}$ კ., მეორეს—3 კ., მესამეს— $2\frac{1}{2}$ კ., 3) მტრედი იყო 4 და ხე სამი.

გამოცანა-ს უმრთბა: აბაზიანი ბოთლი ღვინო ეღორება აბაზათ.

სამი ჩხირი რომ მოვაშოროთ ღარჩება შემდეგი ნახატი:

შანაღა: ღელა-ენა.

რებუსი: თევზი წყალში არ ღაფსღება.

შანაღა და ორი სამათემატიკო გამოცანა ახსნა ფოტის სამოქალაქო სკოლის მოწაფემ გაბრიელ ფირალოვმა და სამათემატიკო გამოცანები ახსნა ქუთაისის გიმნაზიის IV კლასის მოწაფემ გიორგი ჯაყელმა.

1892 წ. იანვრის თვიდან

მ. ტფილისში

გამოვა, ორ თვეში ერთხელ, სემპაწვილო სურათებთან

ქ უ რ ნ ა ლ ი

ჰეჰილი

წელიწადში გამოვა სულ 6 წიგნი, და თითო წიგნში იქნება ოთხიღამ-ხუთამდე ნაბეჭდი თაბახი, ანუ 64—80-დგ გვერდი ღიღის ფორმატისა.

„ჰეჰილი“ დაიბეჭდება: მოთხრობანი, ლექსები, ზღაპრები, მოგზაურობის და შესანიშნავ-კაცთა ცხოვრების აღწერა, პოემები, მოკლე ამბები, სამეცნიერო წერილები, საბავშვო სათამაშონი და სავარჯიშონი, სამათემატიკო გამოცანები, იგავეები, ანდაზები, გამოცანები, ნარევი, რებუსები და სიმღერები ნოტებით.

ქურონალში მონაწილეობის მიღება აღგვითქვეს ყველა ჩვენმა საუკეთესო მწერლებმა.

110 გ ე რ ი ა ს

გამოვა 1892 წელსაც იმავე პრიორამით, როგორც აქამდე.

ვისაც ჰსურს დაიკავთოს გაზეთი ამ 1892 წლისათვის,

მ ი ჭ მ ა რ თ ო ს

ტფილისში: ა) თითონ რედაქციას, ნიკოლოზის ქუჩაზედ, ვარანცოვის ძეგლის პირდაპირ, თ. გრუზინსკისეულს სახლებში, № 21, ბ) „ქართველთა-მორის წერა-კითხვის გამავრცელებელ საზოგადოების“ კანცელარიას, სასახლის ქუჩაზედ, თავად-ზნაურთა საადგილ-მამულო ბანკის ქარვასლის გაღერეიაში, № 102.

ტფილისის გარედ მცხოვრებთა უნდა დაიბარონ გაზეთი შემდეგის ადრესით:

Въ Тифлисъ. Въ редакцію газеты „ИВЕРІЯ“.

გაზეთი წლით ღირს 10 მან., ნახევარ წლით—6 მანათი.